NAŠA ŠKOLA

Adresa redakcije: "Naša škola"
71000 Sarajevo
Ul. Alipašina 4/I
Tel./ Fax: 668-403
www.nasaskola.ba
redakcija@nasaskola.ba

Časopis „Naša škola" je 2019. godine indeksiran i registriran kao naučni časopis u Međunarodnoj akademskoj bazi podataka **EBSCO** sa sjedištem u Ipswich, 10 Estes Street, Massachusetts, USA. Pomenutoj bazi podataka možete pristupiti putem linka www.ebsco.com

Časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja „Naša škola" je 1996. godine indeksiran i registriran kao stručni i naučni časopis u **Nacionalnom ISSN Centru Bosne i Hercegovine** pod brojem **ISSN 0547-308X** za štampanu verziju i pod brojem **ISSN 2303-6591** za online verziju, kao i u **Međunarodnom ISSN Registru u Parizu.**

Časopis izlazi 4 puta godišnje
Tiraž: 550 primjeraka

Izdavač:

UDRUŽENJE NASTAVNIKA FEDERACIJE BiH

Za izdavača:

Glavni i odgovorni urednik:

mr. sc. Aida Kršo

Članovi redakcije:

akademik Suad Kurtćehajić
prof. dr. Hanka Vajzović
prof. dr. Enes Pelidija
dr. sc. Ružica Šutalo Selimagić
mr. Milka Babić

Sekretar redakcije:
Ajdin Đerzić prof

Lektor:

Štamparija FOJNICA, Fojnica

Idejno rješenje naslovne strane časopisa "Naša škola":

Esad Ćesović
Mirna Jamaković

Tehničko uređenje i DTP:

Štamparija FOJNICA, Fojnica

Štampa:

Štamparija FOJNICA, Fojnica

NAŠA ŠKOLA

Časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja

Godina LXIX | **BROJ 275 (105)** | **Sarajevo 2023.**

ISTRAŽIVAČKI RADOVI

Harun Herceg, Elmina Skopljak

UČENICI I NASTAVNICI IZMEĐU CILJEVA U NASTAVI

SAŽETAK

Ciljevi u nastavi su problematika koja se vremenom mijenja odnosno prati promjene u okruženju pa se učenici i nastavnici trebaju prilagoditi novonastalim okolnostima, što podrazumijeva i prelazak sa ranijeg tradicionalnog pristupa nastavi na suvremeni pristup. U skladu sa navedenim, cilj našeg istraživanja je saznati i uporediti tradicionalni kao dominantan pristup nastavi sa suvremenim pristupom pomoću stavova učenika, uzimajući u obzir odnos učenika prema školi, nastavni plan i program, razvoj životnih vještina, ocjenjivanje, nastavnike i odnose sa nastavnicima, odnose s drugim učenicima, strah od škole kao i upravljanje i organizaciju škole. Znači, cilj istraživanja je saznati da li tradicionalni način predavanja koji je još uvijek u većini zastupljen u osnovnoškolskom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, izaziva nezadovoljstvo kod učenika.

Naše istraživanje je pretežno empirijsko i transferzalno, a provedeno je u dva razreda sedmih razreda osnovne škole devetogodišnjeg školovanja, te je uzorak istraživanja činilo 55 učenika.

Rezultati su pokazali da, tradicionalni pristup nastavi, iako je dominantan, izaziva nezadovoljstvo kod učenika i rezultira nezainteresovanošću učenika za školu u odnosu na suvremeni pristup nastavi.

Ključne riječi: tradicionalna škola, suvremena škola, učenici, nastava.

UVOD

Jedna od značajnih razlika u ciljevima tradicionalnog i suvremenog pristupa nastavi je što je cilj tradicionalne nastave realizacija programa, odnosno savladavanje gradiva iz pojedinih školskih predmeta kroz dominantnost predavanja nastavnika, nastava je usmjerena na predavača i reprodukciju gradiva, dok su ciljevi savremene nastave usmjereni na učenika, odnosno ishode učenja i odgoja uz poticaj razvoja sposobnosti i obogaćivanje iskustva djeteta kao priprema kako za cjeloživotno učenje, tako i za aktivan život i uspješno djelovanje u društvu.

Iako suvremeni pristup nastavi ima brojne prednosti uz zadržavanje pozitivnih aspekata tradicionalnog, još uvijek dominira tradicionalni pristup nastavi u mnogim školama, što između ostalog, ima za posljedicu i nezainteresiranost učenika za školu.

Tradicionalna nastava koči razvoj učenika i njegovih sposobnosti, ograničavajući se samo na udžbenike i frontalni, predavački način rada, te se ne mogu razviti učeničke vještine, kritičko razmišljanje, rješavanje problema i pripremanje za cjeloživotno učenje. (Bognar, Matijević, 2002)

Suvremeni pristup nastavi se između ostalog oslanja na motivaciju učenika kao temelj za uspješnost pa u skladu s tim se može navesti i stav koji navodi Eric Jensen, da „kada je učenik motiviran, spreman je primiti podatke ili informacije koje će, kada se povežu s drugim relevantnim asocijacijama, stvoriti značenje i oblikovati ono što se zove učenje". (Jensen, 2003, str. 192)

„Nastava i učenje dvije su strane jedinstvenog procesa koje su u ovisnosti jedna o drugoj i međusobno se podržavaju i unapređuju. Obilježja suvremene nastave ogledaju se u takvoj organizaciji koja utječe na razvoj spoznajnih i općih intelektualnih sposobnosti učenika. Jedan od ključnih zadataka suvremene nastave je otkrivanje i usvajanje znanja na način da čine cjelovit i logički dosljedan sustav." (Tot, 2010, str. 67)

„U suvremenoj školi se polazi od zainteresiranosti djeteta. Cilj nastave je razvoj ličnosti i individualnosti djeteta. U takvoj školi se koriste aktivne metode učenja. Učenik istražuje, pita i uči učenje, a ocjenjuje se napredak, motiviranost, razvoj ličnosti, rad." (Omerović, 2011, str. 173).

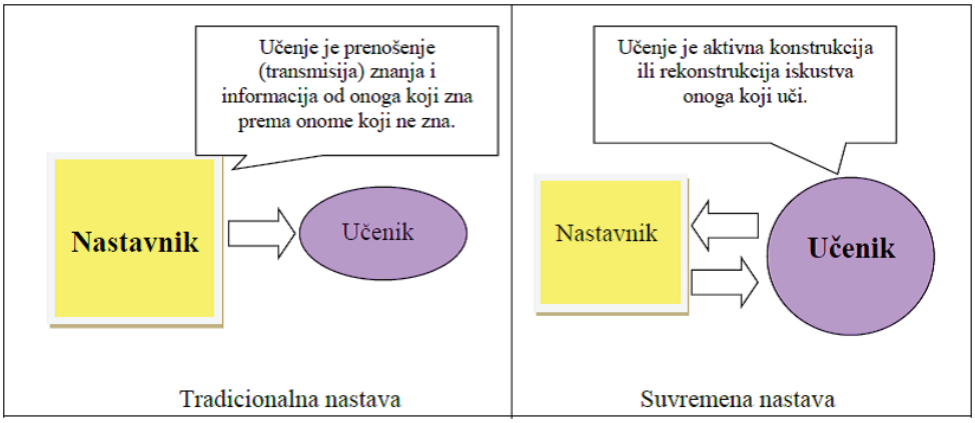

Slika 1. *Rezultati ankete*

(Izvor: „Večernji list", 2. prosinca 2011. godine - Digitalni časopis za obrazovne stručnjake https://pogledkrozprozor.wordpress.com/2012/04/29/nastava-usmjerena-na-ucenika/)

Razumjeti nešto znači samostalno ga otkriti ili izvršiti rekonstrukciju putem ponovnog otkrića. I treba se pridržavati tog načela ako u budućnosti hoćemo da oblikujemo ljude koji će biti sposobni da produciraju i kreiraju, a ne samo da ponavljaju ono što već postoji. (Lalović, 2009, str. 16)

Najjednostavnije objašnjenje osnovne razlike između tradicionalnog i suvremenog pristupa nastavi je prikazano na Slici 2.

Slika 2. *Tradicionalna i suvremena nastava (Lalović, 2009)*

1. METODE RADA

1.1. Postupci

Ispitivanje stavova učenika o tradicionalnom ili suvremenom načinu podučavanja u osnovnim školama, vršilo se anketnim upitnikom. Prije samog anketiranja ispitanici (učenici) upoznati su sa značajem samog istraživanja i načinom popunjavanja pitanja u upitniku.

1.2. Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja čine dva razreda trećih razreda osnovne škole devetogodišnjeg školovanja, ukupno je obuhvaćeno 55 učenika, i to jedan razred iz Osnovne škole „Safvet beg Bašagić" Novi Travnik (28 ili 50,90% učenika) i jedan razred iz Osnovne škole „Musa Ćazim Ćatić" Trenica (27 ili 49,10%). Od toga je 30 ili 54,50% učenika ženskog spola i 25 ili 45,50% muškog spola. Učenika sa odličnim uspjehom bilo je 14 ili 25,50%, vrlo dobrih učenika 22 ili 40,00%, učenika sa dobrim uspjehom 17 ili 30,90% i sa dovoljnim uspjehom 2 ili 3,60% učenika osnovne škole.

1.3. Instrumenti istraživanja

Instrument istraživanja je anketni upitnik. Skala stavova za učenike osnovne škole ima osam subtestova koji se odnose na stavove o školi iz različitih aspekata i to: odnos prema školi (12 ajtema), nastavni plan i program (15 ajtema), razvoj životnih vještina (3 ajtema), ocjenjivanje (5 ajtema), nastavnici i odnosi sa nastavnicima (17 ajtema), odnosi sa drugim učenicima (3 ajtema), strah od škole (5 ajtema) i upravljanje i organizacija škole (6 ajtema).

Cronbach-ov koeficijent Alpha iznosi 0,91 za 66 ajtema i pokazuje da je odlična interna konzistencija, što znači da instrument ovog istraživanja ima vrlo visoku pouzdanost.

1.4. Statistička analiza

Nakon metode pribavljanja podataka, za metodu obrade i prezentacije podataka je primijenjen statistički program SPSS 22. Potrebne analize su distribucija frekvencije obilježja, deskriptivna statistika odnosno aritmetička sredina i standardna devijacija i t - test nezavisnih uzoraka.

2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Kroz rezultate koji su predstavljeni u sljedećim tabelama prikazati stavove učenika osnovne škole u vidu distribucije frekvencije obilježja i pomoću mjera centralne tendencije i varijabilnosti za svaki pomenuti subtest, za tradicionalni i suvremeni pristup nastavi.

Tabela 1

Distribucije frekvencije obilježja i mjere centralne tendencije i varijabilnosti za odnos učenika prema školi pri tradicionalnom pristupu nastavi

R. br.	*Indikator*	*%*					*N*	*M*	*SD*
		u potpunosti ne	*uglavnom ne*	*ne mogu procijeniti*	*uglavnom da*	*u potpunosti da*			
1.	Volim ići u školu.	7,1	35,7	35,7	14,3	7,1	28	2,79	1,03
2.	Osjećam se sigurno u školi.	0,0	10,7	28,6	53,6	7,1	28	3,57	0,79

3.	Zadovoljan sam svojom školom.	10,7	14,3	32,1	35,7	7,1	28	3,14	1,11
4.	Na nastavi ne radim ono što traže nastavnici nego nešto drugo.	10,7	10,7	39,3	25,0	14,3	28	2,79	1,17
5.	S lakoćom obavljam školske zadatke.	7,1	28,6	35,7	21,4	7,1	28	2,93	1,05
6.	Škola me potiče na razmišljanje i stvaranje novih ideja.	10,7	28,6	39,3	14,3	7,1	28	2,79	1,07
7.	U školi dajem sve od sebe.	10,7	25,0	35,7	21,4	7,1	28	2,89	1,10
8.	Volim se javljati i odgovarati na postavljena pitanja.	3,6	46,4	25,0	17,9	7,1	28	2,79	1,03
9.	U školi se dobro ponašam.	7,1	10,7	35,7	35,7	10,7	28	3,32	1,06
10.	Kad god je to moguće, izbjegavam dolaziti na nastavu.	7,1	7,1	25,0	32,1	28,6	28	2,32	1,19
11.	Želim što više naučiti.	0,0	10,7	46,4	32,1	10,7	28	3,43	0,84
12.	Moji nastavnici misle da sam dobar učenik.	7,1	17,9	35,7	25,0	14,3	28	3,21	1,13

Odnos učenika prema školi je predstavljen pomoću 12 tvrdnji, a srednja vrijednosti svih tvrdnji pri tradicionalnom pristupu je M = 3,00. Prema rezultatima prikazanim u Tabeli 1 srednje vrijednosti se kreću u rasponu od M = 2,32 za tvrdnju pod rednim brojem 10. (Kad god je to moguće, izbjegavam dolaziti na nastavu.) do M = 3,57 za tvrdnju pod rednim brojem 2. (Osjećam se sigurno u školi.).

Tabela 2

Distribucije frekvencije obilježja i mjere centralne tendencije i varijabilnosti za odnos učenika prema školi pri suvremenom pristupu nastavi

R. br.	Indikator	%					N	M	SD
		u potpunosti ne	uglavnom ne	ne mogu procijeniti	uglavnom da	u potpunosti da			
1.	Volim ići u školu.	0,0	7,4	22,2	48,1	22,2	27	3,85	0,86
2.	Osjećam se sigurno u školi.	0,0	0,0	11,1	37,0	51,9	27	4,41	0,69
3.	Zadovoljan sam svojom školom.	0,0	0,0	18,5	40,7	40,7	27	4,22	0,75
4.	Na nastavi ne radim ono što traže nastavnici nego nešto drugo.	25,9	48,1	7,4	11,1	7,4	27	3,74	1,20
5.	S lakoćom obavljam školske zadatke.	0,0	3,7	11,1	37,0	48,1	27	4,30	0,82
6.	Škola me potiče na razmišljanje i stvaranje novih ideja.	3,7	14,8	14,8	44,4	22,2	27	3,67	1,11
7.	U školi dajem sve od sebe.	0,0	11,1	18,5	37,0	33,3	27	3,93	1,00
8.	Volim se javljati i odgovarati na postavljena pitanja.	0,0	7,4	18,5	59,3	14,8	27	3,81	0,79
9.	U školi se dobro ponašam.	0,0	7,4	14,8	37,0	40,7	27	4,11	0,93
10.	Kad god je to moguće, izbjegavam dolaziti na nastavu.	40,7	33,3	11,1	7,4	7,4	27	3,93	1,24
11.	Želim što više naučiti.	0,0	0,0	11,1	37,0	51,9	27	4,41	0,69
12.	Moji nastavnici misle da sam dobar učenik.	0,0	7,4	14,8	29,6	48,1	27	4,19	0,96

Srednja vrijednosti svih tvrdnji o odnosu učenika prema školi pri suvremenom pristupu je M = 4,05. Prema rezultatima prikazanim u Tabeli 2 srednje vrijednosti se kreću u rasponu od M = 3,67 za tvrdnju pod rednim brojem 6.

Tabela 3

Distribucije frekvencije obilježja i mjere centralne tendencije i varijabilnosti za stavove učenika o nastavnom planu i programu pri tradicionalnom pristupu nastavi

R. br.	Indikator	%					N	M	SD
		u potpunosti ne	uglavnom ne	ne mogu procijeniti	uglavnom da	u potpunosti da			
13.	Na početku školske godine nastavnici nam objasne što ćemo i kako učiti.	0,0	14,3	35,7	39,3	10,7	28	3,46	0,88
14.	Sadržaj većine predmeta mi je zanimljiv.	0,0	42,9	21,4	28,6	7,1	28	3,00	1,02
15.	U školi naučim mnogo korisnih stvari.	7,1	21,4	39,3	25,0	7,1	28	3,04	1,04
16.	Domaće zadaće su korisne.	7,1	25,0	25,0	28,6	14,3	28	3,18	1,19
17.	Školsko gradivo mi treba objasniti još neko osim nastavnika da bih ga razumio/la.	7,1	14,3	14,3	50,0	14,3	28	2,50	1,14
18.	Predavanja nastavnika i upute za rad su jasne.	3,6	35,7	42,9	7,1	10,7	28	2,86	1,01
19.	Nastava je dobra.	7,1	14,3	28,6	42,9	7,1	28	3,29	1,05
20.	Dobivamo odgovarajuću količinu domaćih zadaća.	10,7	17,9	25,0	28,6	17,9	28	3,25	1,27
21.	Imam previše sati nastave.	0,0	7,1	32,1	35,7	25,0	28	2,21	0,92
22.	U školi učimo stvari koje nam nikada neće trebati.	3,6	3,6	35,7	42,9	14,3	28	2,39	0,92
23.	Nastavni sadržaji su primjereni dobi i našem životnom iskustvu.	7,1	28,6	42,9	14,3	7,1	28	2,86	1,01

24.	Dosadan mi je način na koji većina nastavnika predaje.	7,1	10,7	14,3	50,0	17,9	28	2,39	1,13
25.	Škola me potiče na samostalnost u radu.	7,1	17,9	35,7	35,7	3,6	28	3,11	0,99
26.	Nastavnici ponovno obrađuju dijelove gradiva koje nismo dobro razumjeli.	7,1	42,9	25,0	14,3	10,7	28	2,79	1,13
27.	Na nastavi radimo timski, u grupama.	3,6	42,9	28,6	17,9	7,1	28	2,82	1,02

Stavovi učenika o nastavnom planu i programu su predstavljeni pomoću 15 tvrdnji, a srednja vrijednosti svih tvrdnji pri tradicionalnom pristupu je M = 2,88. Prema rezultatima prikazanim u Tabeli 3 srednje vrijednosti se kreću u rasponu od M = 2,21 za tvrdnju pod rednim brojem 21.

Tabela 4

Distribucije frekvencije obilježja i mjere centralne tendencije i varijabilnosti za stavove učenika o nastavnom planu i programu pri suvremenom pristupu nastavi

R. br.	*Indikator*	*%*					*N*	*M*	*SD*
		u potpunosti ne	*uglavnom ne*	*ne mogu procijeniti*	*uglavnom da*	*u potpunosti da*			
13.	Na početku školske godine nastavnici nam objasne što ćemo i kako učiti.	0,0	0,0	22,2	40,7	37,0	27	4,15	0,77
14.	Sadržaj većine predmeta mi je zanimljiv.	0,0	0,0	14,8	29,6	55,6	27	4,41	0,75
15.	U školi naučim mnogo korisnih stvari.	0,0	0,0	11,1	37,0	51,9	27	4,41	0,69
16.	Domaće zadaće su korisne.	7,4	7,4	14,8	22,2	48,1	27	3,96	1,28
17.	Školsko gradivo mi treba objasniti još neko osim nastavnika da bih ga razumio/la.	18,5	55,6	11,1	11,1	3,7	27	3,74	1,02

18.	Predavanja nastavnika i upute za rad su jasne.	3,7	7,4	7,4	33,3	48,1	27	4,15	1,10
19.	Nastava je dobra.	0,0	3,7	14,8	33,3	48,1	27	4,26	0,86
20.	Dobivamo odgovarajuću količinu domaćih zadaća.	0,0	7,4	11,1	29,6	51,9	27	4,26	0,94
21.	Imam previše sati nastave.	25,9	33,3	22,2	11,1	7,4	27	3,59	1,22
22.	U školi učimo stvari koje nam nikada neće trebati.	22,2	44,4	18,5	7,4	7,4	27	3,67	1,14
23.	Nastavni sadržaji su primjereni dobi i našem životnom iskustvu.	3,7	3,7	25,9	22,2	44,4	27	4,00	1,11
24.	Dosadan mi je način na koji većina nastavnika predaje.	44,4	33,3	11,1	7,4	3,7	27	4,07	1,11
25.	Škola me potiče na samostalnost u radu.	7,4	3,7	7,4	37,0	44,4	27	4,07	1,17
26.	Nastavnici ponovno obrađuju dijelove gradiva koje nismo dobro razumjeli.	0,0	7,4	11,1	44,4	37,0	27	4,11	0,89
27.	Na nastavi radimo timski, u grupama.	0,0	14,8	18,5	25,9	40,7	27	3,93	1,11

Kada su u pitanju stavovi učenika o nastavnom planu i programu pri suvremenom pristupu nastavi, srednja vrijednosti svih tvrdnji je M = 4,05. Prema rezultatima prikazanim u Tabeli 4 srednje vrijednosti se kreću u rasponu od M = 3,59 za tvrdnju pod rednim brojem 21.

Tabela 5

Distribucije frekvencije obilježja i mjere centralne tendencije i varijabilnosti za stavove učenika o razvoju životnih vještina pri tradicionalnom pristupu nastavi

R. br.	*Indikator*	*%*					*N*	*M*	*SD*
		u potpunosti ne	*uglavnom ne*	*ne mogu procijeniti*	*uglavnom da*	*u potpunosti da*			
28.	U ovoj školi učenici dobro razvijaju svoje vještine snalaženja u različitim životnim situacijama.	10,7	14,3	32,1	28,6	14,3	28	3,21	1,20

29.	U ovoj školi učenici uče kako kvalitetno i kulturno komunicirati s drugim ljudima.	10,7	17,9	28,6	25,0	17,9	28	3,21	1,26
30.	U ovoj školi učenici mogu naučiti dobro surađivati s drugim ljudima.	7,1	3,6	35,7	35,7	17,9	28	3,54	1,07

Treći subtest se odnosi na razvoj životnih vještina i obuhvaća 3 tvrdnje, a srednja vrijednost pri tradicionalnom pristupu, za sve tvrdnje je M = 3,32 odnosno iznad prosječna je vrijednost za sve tri tvrdnje, i kreće se u rasponu od M = 3,21 za tvrdnje pod rednim brojem 28.

Tabela 6

Distribucije frekvencije obilježja i mjere centralne tendencije i varijabilnosti za stavove učenika o razvoju životnih vještina pri suvremenom pristupu nastavi

R. br.	*Indikator*	*%*					*N*	*M*	*SD*
		u potpunosti ne	*uglavnom ne*	*ne mogu procijeniti*	*uglavnom da*	*u potpunosti da*			
28.	U ovoj školi učenici dobro razvijaju svoje vještine snalaženja u različitim životnim situacijama.	0,0	3,7	14,8	29,6	51,9	27	4,30	0,87
29.	U ovoj školi učenici uče kako kvalitetno i kulturno komunicirati s drugim ljudima.	7,4	7,4	18,5	22,2	44,4	27	3,89	1,28
30.	U ovoj školi učenici mogu naučiti dobro surađivati s drugim ljudima.	0,0	11,1	14,8	40,7	33,3	27	3,96	0,98

Stavovi učenika osnovne škole o razvoju životnih vještina su prikazani kroz 3 tvrdnje, a srednja vrijednost svih tvrdnji pri suvremenom pristupu je M = 4,05 i pojedinačne vrijednosti su iznad prosječne za sve tri tvrdnje i kreću se u rasponu od M = 3,89 za tvrdnju pod rednim brojem 29.

Tabela 7

Distribucije frekvencije obilježja i mjere centralne tendencije i varijabilnosti za stavove učenika o ocjenjivanju pri tradicionalnom pristupu nastavi

R. br.	Indikator	%					N	M	SD
		u potpunosti ne	uglavnom ne	ne mogu procijeniti	uglavnom da	u potpunosti da			
31.	Ocjenjivanje je pravedno i dobro je razrađeno.	21,4	14,3	28,6	32,1	3,6	28	2,82	1,22
32.	Nastavnici redovito provjeravaju znanje učenika.	7,1	17,9	14,3	46,4	14,3	28	3,43	1,17
33.	Pri ocjenjivanju nastavnici uvažavaju moje mišljenje.	32,1	28,6	17,9	7,1	14,3	28	2,43	1,40
34.	Nastavnici me ocjenjuju s obzirom na moje prethodne ocjene.	3,6	7,1	21,4	46,4	21,4	28	2,25	1,00
35.	Većina nastavnika ocjenjuje previše strogo.	7,1	10,7	14,3	39,3	28,6	28	2,29	1,21

Sljedeći subtest obuhvaća 5 tvrdnji o ocjenjivanju, srednja vrijednost svih tvrdnji pri tradicionalnom pristupu nastavi je M = 2,64. Rezultati iz Tabele 7 pokazuju da četiri tvrdnje imaju ispod prosječnu vrijednost, a samo jedna ima vrijednost iznad prosjeka. Raspon srednjih vrijednosti je od M = 2,25 za tvrdnju pod rednim brojem 34. (Nastavnici me ocjenjuju s obzirom na moje prethodne ocjene.) do M = 3,43 za tvrdnju pod rednim brojem 32. (Nastavnici redovito provjeravaju znanje učenika.).

Tabela 8

Distribucije frekvencije obilježja i mjere centralne tendencije i varijabilnosti za stavove učenika o ocjenjivanju pri suvremenom pristupu nastavi

R. br.	Indikator	%					N	M	SD
		u potpunosti ne	uglavnom ne	ne mogu procijeniti	uglavnom da	u potpunosti da			
31.	Ocjenjivanje je pravedno i dobro je razrađeno.	0,0	11,1	7,4	37,0	44,4	27	4,15	0,99
32.	Nastavnici redovito provjeravaju znanje učenika.	0,0	14,8	11,1	33,3	40,7	27	4,00	1,07
33.	Pri ocjenjivanju nastavnici uvažavaju moje mišljenje.	0,0	7,4	25,9	33,3	33,3	27	3,93	0,96
34.	Nastavnici me ocjenjuju s obzirom na moje prethodne ocjene.	25,9	40,7	14,8	7,4	11,1	27	3,63	1,27
35.	Većina nastavnika ocjenjuje previše strogo.	29,6	33,3	14,8	11,1	11,1	27	3,59	1,34

Stavovi učenika o ocjenjivanju, pri suvremenom pristupu nastavi pokazuju da je srednja vrijednost svih tvrdnji je M = 3,86. Rezultati iz Tabele 8 pokazuju da sve tvrdnje imaju iznad prosječnu vrijednost pri čemu se najmanja vrijednost M = 3,59 odnosi na tvrdnju pod rednim brojem 35.

Tabela 9

Distribucije frekvencije obilježja i mjere centralne tendencije i varijabilnosti za stavove učenika o nastavnicima i odnosima sa nastavnicima pri tradicionalnom pristupu nastavi

R. br.	Indikator	%					N	M	SD
		u potpunosti ne	uglavnom ne	ne mogu procijeniti	uglavnom da	u potpunosti da			
36.	Moji su nastavnici pravedni.	21,4	10,7	35,7	21,4	10,7	28	2,89	1,29
37.	Kada sam zbog nečeg zabrinut razgovaram s nastavnikom.	10,7	39,3	17,9	25,0	7,1	28	2,79	1,17

38.	Nastavnici svojim ponašanjem pružaju loš primjer učenicima.	0,0	14,3	50,0	35,7	0,0	28	2,79	0,69
39.	Nastavnici su mi spremni pomoći kada mi je to potrebno.	0,0	25,0	17,9	50,0	7,1	28	3,39	0,96
40.	Nastavnici raspravljaju s nama o temama koje nas zanimaju.	14,3	35,7	14,3	28,6	7,1	28	2,79	1,23
41.	Nastavnici me upućuju na koji način mogu poboljšati svoj rad.	0,0	32,1	28,6	28,6	10,7	28	3,18	1,02
42.	Nastavnici nas potiču na uključivanje u različite slobodne aktivnosti.	0,0	25,0	17,9	46,4	10,7	28	3,43	1,00
43.	Nastavnici me pohvaljuju i potiču.	14,3	32,1	25,0	21,4	7,1	28	2,75	1,17
44.	Nastavnici znaju kako riješiti probleme discipline u razredu.	14,3	28,6	25,0	21,4	10,7	28	2,86	1,24
45.	Zadovoljan sam svojim nastavnicima.	7,1	28,6	35,7	17,9	10,7	28	2,96	1,10
46.	Između nastavnika i učenika vladaju dobri odnosi.	7,1	21,4	32,1	32,1	7,1	28	3,11	1,07
47.	Neki me nastavnici vrijeđaju.	3,6	67,9	17,9	10,7	0,0	28	3,64	0,73
48.	Nastavnici se trude razumijeti me.	3,6	14,3	35,7	32,1	14,3	28	3,39	1,03
49.	Nastavnici me poštuju.	7,1	14,3	32,1	35,7	10,7	28	3,29	1,08
50.	Nastavnici nas kažnjavaju bez pravog razloga.	7,1	7,1	28,6	39,3	17,9	28	2,46	1,10
51.	Nastavnici uvažavaju mišljenje i ideje učenika.	10,7	21,4	39,3	21,4	7,1	28	2,93	1,086
52.	Nastavnici se jednako odnose prema svim učenicima.	17,9	42,9	14,3	14,3	10,7	28	2,57	1,26

Rezultati prikazani u Tabeli 9 predstavljaju stavove učenika o nastavnicima i odnosima sa nastavnicima, pri tradicionalnom pristupu nastavi, obuhvaćaju 17 tvrdnji, a srednja vrijednost svih indikatora M = 3,01.

3. DISKUSIJA

Razlika između stavova učenika osnovne škole sa aspekta tradicionalnog i suvremenog pristupa nastavi je statistički značajna za sve segmente putem kojih je urađena analiza, a to su:

- odnos učenika prema školi (za tradicionalni pristup M = 3,00; za suvremeni pristup M = 4,05)
- stavovi učenika o nastavnom planu i programu (za tradicionalni pristup M = 2,88; za suvremeni pristup M = 4,05)
- stavovi učenika o razvoju životnih vještina (za tradicionalni pristup M = 3,32; za suvremeni pristup M = 4,05)
- stavovi učenika o ocjenjivanju (za tradicionalni pristup M = 2,64; za suvremeni pristup M = 3,86)
- stavovi učenika o nastavnicima i odnosima sa nastavnicima (za tradicionalni pristup M = 3,01; za suvremeni pristup M = 4,03)
- odnos sa drugim učenicima (za tradicionalni pristup M = 3,60; za suvremeni pristup M = 4,07)
- stavovi učenika o strahu od škole (za tradicionalni pristup M = 3,44; za suvremeni pristup M = 2,19)
- stavovi učenika o upravljanju i organizaciji škole (za tradicionalni pristup M = 3,05; za suvremeni pristup M = 4,13).

U usporednim rezultatima sličnih istraživanja objavljenih u znanstvenim radovima, došli smo do gotovo identičnih podataka, odnosno do potvrđivanja glavne hipoteze, da tradicionalno školstvo izaziva nezadovoljstvo kod učenika. Usporedba je napravljena sa istraživanjima objavljenim u znanstvenom časopisu, a koje je sproveo Milan Matijević 2014. godine na uzorku od 409 učenika srednjih škola u Hrvatskoj, kao i sa znanstvenim istraživanjem koje su 2006. godine sproveli Antun Arbunić i Vesna Kostović-Vranješ, na uzorku od 181-og ispitanika, studenta u Hrvatskoj.

Navedeno ukazuje na činjenicu da tradicionalni pristup rezultira nezadovoljstvom i nezainteresovanošću učenika ne samo u osnovnoj školi, kao u našem istraživanju, nego i u daljem obrazovanju, odnosno u srednjoj školi i na fakultetu.

Istraživanje o odnosu učenika spram inovacija u nastavi koje je sproveo Nenad Havelka 2001. godine u srednjoj školi u Beogradu na uzorku od 331-og učenika, gdje su rezultati pokazali postojanje tendencije da bi učenici imali i bolji školski uspjeh u inovativnoj u odnosu na tradicionalnu nastavu jer su iz predmeta gdje je bila uvedena eksperimentalna inovativna nastava postigli bolje ocjene nego iz predmeta koji su održani na tradicionalan način. U pomenutom istraživanju samo 3 ili 0,9% učenika je navelo da eksperimentalnu (inovativnu) nastavu ne bi trebalo uvesti ni

u jedan predmet, dok većina učenika (79,3%) smatra da eksperimentalna nastava iz pojedinih predmeta neće imati negativan, nego pozitivan utjecaj i na njihov uspjeh iz predmeta sa tradicionalnom nastavom.

Istraživanje sprovedeno u Osijeku 2001. godine o zadovoljstvu učenika načinom predavanja nastavnika u predmetnoj nastavi koje je vođeno pod nazivom „Kompetencije u osnovnoškolskom obrazovanju" Ane Miletić, pokazalo je da učenici ne osjećaju da napreduju na satu, da su pojedini predmeti dosadni kao općenito nezaintersiranost za nastavu. Najnoviji projekat HMO je Kurikulum i reforme u obrazovanju za cijeloživotno obrazovanje i pripremu učenika za rješavanje stvarnih problema a ne onih koji su već riješeni. Profesor iz Kreševa, Goran Matić (2011) uradio je istraživanje o stavovima nastavnika u srednjoškolskom obrazovanju i također došao do poražavajućih rezultata, osim učeničke zasićenosti nastavom, istu emociju osjećaju i profesori, naručito u doba revolucije informatičkog sustava kada je učenicima sve dostupno on-line, pa ih je samim time teško zainteresirati za nastavni proces. Iz tog razloga i sami profesori osjećaju potrebu za mjenjanjem obrazovnog sustava i načina na koji se nastava sprovodi.

4. ZAKLJUČAK

Ovim istraživanjem se došlo do saznanja da tradicionalni pristup nastavi, iako je dominantan, izaziva nezadovoljstvo kod učenika i rezultira nezainteresovanošću učenika za školu u odnosu na suvremeni pristup nastavi. Raščlanjivanje prethodne tvrdnje na dijelove zbog detaljnije analize dovodi do sljedećih zaključaka, uz 99% pouzdanosti:

- učenici pri suvremenom pristupu nastavi imaju pozitivniji odnos prema školi u odnosu na tradicionalni pristup
- nastavni plan i program je kvalitetniji i sadržajniji pri suvremenom pristupu nastavi u odnosu na tradicionalni pristup
- učenici pri suvremenom pristupu nastavi imaju pozitivnije mišljenje o nastavnicima kao i odnose sa nastavnicima u odnosu na tradicionalni pristup
- učenici pri suvremenom pristupu nastavi imaju pozitivnije odnose sa drugim učenicima u odnosu na tradicionalni pristup

Nužnost reformi i promjene u obrazovnom sustavu nije prisutna samo na području Bosne i Hercegovine, već i u većini zemalja u okruženju. Učenike treba osposobiti za stvarne životne probleme a ne na puko pamćenje činjenica kao što se i danas prakticira u većini škola.

5. LITERATURA

1. Arbunić, A., Kostović-Vranješ, V. (2007). *Nastava i izvori znanja.* Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet u Splitu i Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti u Splitu. Odgojne znanosti 9 (2), str. 97-111. (hrcak.srce.hr/file/37100)
2. Bognar, L., Matijević, M. (2002). *Didaktika.* Zagreb: Školska knjiga.
3. Havelka, N. (2001). *Odnos učenika prema eksperimentalnoj i tradicionalnoj nastavi u Srednjoj tehničkoj PTT školi u Beogradu.* Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet. Nastava i vaspitanje 50 (5) str. 459-500.
4. Jensen, E . (2003). *Super nastava - nastavne strategije za kvalitetnu školu*. Zagreb: Educa.
5. Klippert, H. (2001). *Kako uspješno učiti u timu - Zbirka praktičnih primjera.* Zagreb: Educa.
6. Lalović, Z. (2009). *Naša škola - Metode učenja/nastave u školi.* Podgorica: Zavod za školstvo.
7. Matijević, M. (2014). *Učitelji, nastavnici i pedagozi između ciljeva i evaluacije u nastavi.* Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Pedagogijska istraživanja, 11 (1), str. 59-76. (hrcak.srce.hr/file/205886)
8. Selimović, H., Rodić, N., Selimović, N. (2013). *Metodologija istraživanja.* Travnik: Univerzitet u Travniku, Edukacijski fakultet.
9. Tot, D. (2010). *Učeničke kompetencije i suvremena nastava.* Zagreb: Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu. Izvorni znanstveni članak, Odgojne znanosti 12 (1), str. 65-78.

PRILOG
Skala stavova za učenike

R. br.	TVRDNJA	u potpuno-sti ne	uglavnom ne	ne mogu procijeniti	uglavnom da	u potpuno-sti da
	Odnos prema školi					
1.	Volim ići u školu.					
2.	Osjećam se sigurno u školi.					
3.	Zadovoljan sam svojom školom.					
4.	Na nastavi ne radim ono što traže nas-tavnici nego nešto drugo.					
5.	S lakoćom obavljam školske zadatke.					
6.	Škola me potiče na razmišljanje i stvaranje novih ideja.					
7.	U školi dajem sve od sebe.					
8.	Volim se javljati i odgovarati na postavljena pitanja.					
9.	U školi se dobro ponašam.					
10.	Kad god je to moguće, izbjegavam dolaziti na nastavu.					
11.	Želim što više naučiti.					
12.	Moji nastavnici misle da sam dobar učenik.					
	Nastava, plan i program					
13.	Na početku školske godine nastavnici nam objasne što ćemo i kako učiti.					
14.	Sadržaj većine predmeta mi je zanimljiv.					
15.	U školi naučim mnogo korisnih stvari.					
16.	Domaće zadaće su korisne.					
17.	Školsko gradivo mi treba objasniti još neko osim nastavnika da bih ga razumio/la.					
18.	Predavanja nastavnika i upute za rad su jasne.					
19.	Nastava je dobra.					
20.	Dobivamo odgovarajuću količinu domaćih zadaća.					

R. br.	TVRDNJA	u potpunosti ne	uglavnom ne	ne mogu procijeniti	uglavnom da	u potpunosti da
21.	Imam previše sati nastave.					
22.	U školi učimo stvari koje nam nikada neće trebati.					
23.	Nastavni sadržaji su primjereni dobi i našem životnom iskustvu.					
24.	Dosadan mi je način na koji većina nastavnika predaje.					
25.	Škola me potiče na samostalnost u radu.					
26.	Nastavnici ponovno obrađuju dijelove gradiva koje nismo dobro razumjeli.					
27.	Na nastavi radimo timski, u grupama.					
	Razvoj životnih vještina					
28.	U ovoj školi učenici dobro razvijaju svoje vještine snalaženja u različitim životnim situacijama.					
29.	U ovoj školi učenici uče kako kvalitetno i kulturno komunicirati s drugim ljudima.					
30.	U ovoj školi učenici mogu naučiti dobro surađivati s drugim ljudima.					
	Ocjenjivanje					
31.	Ocjenjivanje je pravedno i dobro je razrađeno.					
32.	Nastavnici redovito provjeravaju znanje učenika.					
33.	Pri ocjenjivanju nastavnici uvažavaju moje mišljenje.					
34.	Nastavnici me ocjenjuju s obzirom na moje prethodne ocjene.					
35.	Većina nastavnika ocjenjuje previše strogo.					
	Nastavnici i odnosi s nastavnicima					
36.	Moji su nastavnici pravedni.					
37.	Kada sam zbog nečeg zabrinut razgovaram s nastavnikom.					
38.	Nastavnici svojim ponašanjem pružaju loš primjer učenicima.					
39.	Nastavnici su mi spremni pomoći kada mi je to potrebno.					
40.	Nastavnici raspravljaju s nama o temama koje nas zanimaju.					
41.	Nastavnici me upućuju na koji način mogu poboljšati svoj rad.					
42.	Nastavnici nas potiču na uključivanje u različite slobodne aktivnosti.					
43.	Nastavnici me pohvaljuju i potiču.					
44.	Nastavnici znaju kako riješiti probleme discipline u razredu.					

R. br.	TVRDNJA	u potpuno-sti ne	uglavnom ne	ne mogu procijeniti	uglavnom da	u potpuno-sti da
45.	Zadovoljan sam svojim nastavnicima.					
46.	Između nastavnika i učenika vladaju dobri odnosi.					
47.	Neki me nastavnici vrijeđaju.					
48.	Nastavnici se trude razumijeti me.					
49.	Nastavnici me poštuju.					
50.	Nastavnici nas kažnjavaju bez pravog razloga.					
51.	Nastavnici uvažavaju mišljenje i ideje učenika.					
52.	Nastavnici se jednako odnose prema svim učenicima.					
	Odnosi s drugim učenicima					
53.	Odnosi među učenicima su dobri.					
54.	Drugi učenici su me vrijeđali i ponižavali u školi.					
55.	Drugi učenici su me fizički maltretirali (gurkali, tukli i sl.)					
	Strah od škole					
56.	Bojim se neuspjeha u školi.					
57.	Neki nastavnici u meni izazivaju strah.					
58.	Školski program mi je pretežak.					
59.	Loše me ocjene obeshrabruju za daljnje učenje.					
60.	Bojim se ispitivanja.					
	Upravljanje i organizacija škole					
61.	U školi se primjenjuju jasna pravila ponašanja.					
62.	U mojoj školi i učenici sudjeluju u donošenju odluka važnih za školu.					
63.	Ravnatelj održava dobre odnose s učenicima.					
64.	Učenici imaju odgovarajući prostor za druženje.					
65.	Knjižnica ima sve knjige koje mi trebaju i koje me zanimaju.					
66.	Škola ima dovoljno računara koje učenici mogu koristiti.					

RASPRAVE I ČLANCI

Azra Avdić, Marija Karačić

ASISTENT U NASTAVI KAO PODRŠKA JAČANJU INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA

Sažetak:

Inkluzija u obrazovanju je neminovnost suvremenog vremena i društva u kome živimo. Da bi se ostvarila inkluzija u društvu, potrebna je odgojno-obrazovna inkluzija od predškolske dobi. Redovna škola može biti optimalna sredina za razvoj djeteta sa poteškoćama u razvoju. Jedna od načina umanjivanja prepreka učenju i učešću učenika sa posebnim potrebama jeste uključivanje asistenta u nastavi. Asistent u nastavi je jedan od preduvjeta kvalitetnog inkluzivnog obrazovanja. Svaki učenik s teškoćama u razvoju uključen u redovni odgojno-obrazovni proces, na temelju procjene njegovih posebnih odgojno-obrazovnih potreba, ima pravo na asistenta u nastavi. Uključenje asistenta trebalo bih početi od vrtićke dobi, kroz osnovno i srednješkolsko obrazovanje, sve do zaposlenja, kako bi inkluzija bila kvalitetna. U radu će se razmatrati i elaborirati značaj i ulogu asistenta u nastavi u implementaciji i provođenju inkluzivnog obrazovanja, jer je on veza između nastavnika i društva koji svojim aktivnim sudjelovanjem doprinosi provođenju inkluzije, kao i same mogućnosti upisa učenika s poteškoćama u redovne škole. Osnovni cilj rada je analizirati i predstaviti probleme koji prate inkluzivni odgoj i obrazovanje u našem društvu te zakonske, objektivne, subjektivne i druge preduvjete značajne za njegovo provođenje.

Ključne riječi: *asistent u nastavi, djeca s poteškoćama u razvoju, inkluzija.*

Uvod

Tijekom prošlosti na djecu s teškoćama u razvoju gledalo se različito. Prema Zečić i sur. (2019), na odnos prema njima utjecali su brojni faktor (politički, kulturni, ekonomski, socijalni i drugi). Razvitak svijesti društva doprinio je da se svaka osoba smatra važnom i posebnom, što je dovelo do pokreta inkluzije u okviru socijalnog modela. Brojne međunarodne konvencije, stručna i naučna istraživanja počela su isticati pravo na obrazovanje kao temeljno ljudsko pravo.

Poznato je da integracija implicira smještaj djece s teškoćama zajedno s drugom djecom i stavlja akcent na samu teškoću pa se zahtijeva da se dijete prilagodi sustavu u kojem inkluzija podrazumijeva prilagođavanje i promjenu samog sustava djetetu, tj. zahtijeva osiguranje materijalnih, tehničkih i kadrovskih uvjeta u kojima dijete sudjeluje u sustavu u kojem se zastupa poštovanje individualnih potreba i različitosti svih učenika (Suzić, 2008; Tomić, 2008; Ilić, 2009; Miloš i Vrbić, 2015; Karamatić i Brčić, 2011; Šuvar i Tomić, 2020). Njihovo uključivanje u redovne vrtićke grupe regulirano je međunarodnim dokumentima i zakonima, ali je i jako važna spremnost odgojitelja za rad s njima, kao i suradnja sa roditeljima ove djece. Princip inkluzije predstavlja raskid sa tradicionalnom školom u kojoj se od učenika očekivalo da se uklopi u vrstu obrazovanja koja se provodila u njoj. (Mujkanović i Pavić, 2017).

Miloš i Vrbić (2015) navode inkluziju kao filozofiju prihvaćanja u kojem se stvaraju uvjeti gdje su djeca jednako prihvaćena i jednako poštovana.

Prema Milić Babić i sur. (2018), ,,Obrazovna inkluzija je strategija koja podrazumijeva sudjelovanje djece s teškoćama u svim društvenim aktivnostima, čiji je krajnji cilj unaprjeđenje inkluzivnog društva; omogućuje svoj djeci, bez obzira na spol, dob, sposobnost, etničku pripadnost ili poteškoću da u njemu sudjeluju i daju svoj doprinos" (str. 251).

Inkluzijom se omogućuje odgoj i obrazovanje svakom djetetu i odrasloj osobi, u skladu s njihovim mogućnostima i sposobnostima pod jednakim uvjetima, bez obzira na različitosti (Vican i Karamatić Brčić, 2013) gdje su prava, interesi, sposobnosti i potencijali djeteta u prvom planu, a ne ograničenja i teškoće (Kudek Mirošević i Granić, 2014). Djelovanjem inkluzije mijenja se položaj osoba s teškoćama u pozitivnom smjeru, i u odgojno-obrazovnom sustavu, i u okolini, gdje su aktivno uključeni u proces učenja i stjecanja potrebnih kompetencija i znanja za učešće u svakodnevnom životu i radu (Vuković, 2016). Inkluzija naglašava da uvažavanje i prihvaćanje različitosti među djecom, predstavlja osnovu za stvaranje poticaja u procesima učenja i poučavanja (Bošković, 2016). Osnovne vrijednosti prijeko potrebne za inkluzivno obrazovanje prema Evropskoj agenciji za razvoj obrazovanja u području posebnih potreba su: vrednovanje različitosti učenika, podržavanje svih učenika, suradnje i kontinuirani osobni i profesionalni razvoj (Bouillet i Bukvić 2015). Inkluzivni odgoj i obrazovanje u školi usmjeren je na postavljanje novih zadataka, novih metoda i novih oblika rada.

Istraživanja koja su proveli Muminović (2000); Pehar (2003; 2007); Zečić (2003); Tomić (2008; 2010) i brojna druga su pokazala da je inkluzivno obrazovanje u BiH proces koji se sve do 2003. godine paralelno provodio u školama u BiH.

Inkluzija u obrazovanju naročita je međunarodnim dokumentima usvojenim tijekom zadnjih desetljeća u okviru Ujedinjenih naroda, kao

što su Konvencija o pravima djeteta 1989. godine, Standardna pravila za izjednačavanje mogućnosti koje se pružaju osobama s invaliditetom 1993. godine, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, 2006. godine. (Lasić i Tomić, 2016). Inkluzija u obrazovanju jasno je istaknuta u dokumentu „Reforma obrazovanja – poruke građanima Bosne i Hercegovine" kojeg su potpisali ministri prosvjete Bosne i Hercegovine u Briselu, 21.11.2002. godine na sastanku Vijeća za provođenje mira. U tom dokumentu se navodi: „Obezbjedit ćemo uključivanje djece s posebnim potrebama u postojeći obrazovni sistem, na svim nivoima sistema obrazovanja", (str.67). U Okvirnom Zakonu o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini od 1.7.2003. godine navodi se da je: ,,Opći cilj obrazovanja osiguravanje optimalnog razvoja za svakog pojedinca uključujući i one s posebnim potrebama u skladu s njihovim uzrastom, mogućnostima, mentalnim i fizičkim sposobnostima (član 3) i član (19) koji naglašava da djeca i mladi s posebnim obrazovnim potrebama stječu obrazovanje u redovnim školama i prema programima prilagođenim njihovim individualnim potrebama'' (str. 425).

Iako se uvođenjem reformi u BiH školske 2003./2004. krenulo s inkluzivnim obrazovanjem djece s teškoćama u razvoju, još uvijek se u njegovoj implementaciji osjećaju brojne teškoće i slabosti. Prema Ibralić (2008) u Izvještaju o humanom razvoju BiH iz 2003. godine izneseno je da oko 4% djece s teškoćama u razvoju nije obuhvaćeno redovnim školovanjem, da redovna škola nije ili je teško dostupna djeci s teškoćama u razvoju ili kronično bolesnoj djeci zbog arhitektonskih prepreka, loše zakonske regulative, nedovoljne edukacije školskog kadra, neprilagođenosti školskih programa, nepovezanosti škole s roditeljima i društvenom zajednicom i sl. Ustanove visokog obrazovanja više pružaju teoretska znanja u pripremanju stručnih kadrova za rad u inkluzivnim školama, a vrlo rijetko im pružaju operativna, aplikativna i praktična znanja jer je nedovoljna priprema i osposobljavanje za osposobljavanje za samoučenje, „učenje učenja", odnosno premanentno obrazovanje. (Lasić i Tomić, 2016).

Pašalić-Kreso (2003), Tomić (2008) navode da bi praksa inkluzije vlastitim razvojem i usavršavanjem trebala sama sebe ukinuti. ,,Istinska, praktična i stvarna inkluzija učinit će suvišnom svaku dalju borbu za ravnopravno uključivanje svakog djeteta u obrazovanje" (str. 111). Veliku ulogu u implementaciji inkluzivnog obrazovanja u osnovnoj školi trebali su imati nastavnici, razredne i predmetne nastave, asistenti za nastavu i drugi stručnjaci koji rade u njenoj implementaciji i provođenju.

U Velikoj Britaniji, prema Halliwell (2003.) u primjeni je model uključivanja pomoćnika kroz individualiziranu podršku učenicima, ali i učiteljima kroz poticanje sudjelovanja učenika s posebnim potrebama u razvoju socijalnih i odgojno-obrazovnih procesa u školi. Za Farrell i Balshaw (2003.) takav obrazovni sustav omogućava pomoćniku u nastavi da uz pripremljen individualizirani plan od strane stručne službe, osigurava učeniku napredak u razvoju socijalnih vještina i odnosa sa drugim učenicima.

Inkluzivni obrazovni program Sjeverne Irske, za Moran i Abbot (2002.) potiče uključivanje asistenta/pomoćnika u redovne škole kako bih pomogli obrazovnoj inkluziji učenika s poteškoćama u razvoju, bez namjere izdvajanja u posebna odjeljenja ili razrede.

Prema Ginagreco i Doyle (2007.) koriste se termini: asistent posebnih potreba (Irska), asistent u nastavi (Malta), asistent nastvaniku (Španjolska), asistent učeniku sa posebnim potrebama (Njemačka), asistent za podršku u učenju djetetu sa posebnim potrebama, asistent za posebne potrebe djece u razredu (Velika Britanija). Potpora inkluzivnoj učionici, predstavlja trajno uključivanje u nastavni proces pomoćnika u nastavi čija bih temeljna zadaća trebala biti podržavanje učenika u izvršavanju nastavnih aktivnosti, uz međusobno povjerenje i odgovornost (Groom, 2006).

Današnje društvo, prema Vantić-Tanjić i sur. (2012), ističe sve jaču potrebu za socijalnom inkluzijom, odnosno za inkluzivnim obrazovanjem. Inkluzivna škola djetetove teškoće vidi kao bogatstvo na osnovu koga svi trebaju učiti o ravnopravnosti i različitosti (str. 357). Stavovi nastavnika prema djeci s teškoćama su ključan faktor u provođenju kvalitetne i uspješne inkluzije.

Djeca s teškoćama u razvoju

U BiH se koriste različiti termini kako bi se označile posebnosti ljudske osjetljivosti i socijalnog odstupanja. Tako se koriste termini „teškoće u razvoju", „smetnje u razvoju", „djeca s posebnim potrebama", „abnormalnost'' , „ometenost u razvoju" i brojni drugi. (Biondić, 1993; Tomić, 2008; Selimović i Tomić, 2011, Brkić i Tomić, 2017, Zečić i sur., 2019).

Prema Ilić (2009) termin „teškoće u razvoju" uvjetno se može koristiti i u teoriji i praksi inkluzivne nastave koja se koncipira i realizira u cilju što potpunije uklanjanja prepreka u učenju i učešću (ili zadovoljavanju obrazovnih i drugih potreba) svakog učenika, a posebno onih kod kojih su te potrebe najizraženije. (str. 56).

Postoje razne klasifikacije djece sa poteškoćama u razvoju. Tako Stančić (2006) navodi oštećenje vida, oštećenje sluha, djeca sa poremećajima glasova – glasovne komunikacije, djeca s teškoćama učenja, djeca sa tjelesnim invaliditetom (motorna oštećenja i hroničnim bolestima), i dr. Autori Biondić (1993), Zečić (2003), Tomić (2008), Zečić i sur., (2019) također navode sljedeću klasifikaciju djece sa smetnjama u razvoju: oštećenje vida, sluha, poremećaji govorno - glasovne komunikacije, specifične teškoće u učenju i čitanju, pisanju i računanju, tjelesni invaliditet, intelektualne teškoće i dr. (Zečić i sur., 2019) Tako, Zrilić (2011) u djecu sa teškoćama u razvoju ubraja: djecu koja imaju

snižene intelektualne sposobnosti, autističnu djeca, slijepu i slabovidnu, gluhu i nagluhu djeca, djecu sa poremećajima govora, glasa i jezika, djecu sa motoričkim poremećajima i hroničnim bolestima, djecu sa smetnjama u ponašanju, s poremećajem pažnje i djecu sa specifičnim teškoćama učenja.

U dokumentu ,,Strategija obrazovanja i odgoja djece i učenika sa smetnjama i teškoćama u razvoju", predložena je klasifikacija funkcionalnih razvojnih poremećaja koja sljedeće kategorije:

1. *Oštećenje senzornih funkcija* (oštećenje vida, sluha, senzorni poremećaji taktilne osetljivosti, bola, dodira, kretanja i ravnoteže);
2. *Poremećaji kognitivnih funkcija* – intelektualnih, perceptivnih i funkcija pažnje (mentalna zaostalost svih stupnjeva, teškoće u učenju – opće i selektivne po predmetima, govorne disfunkcije i dr.);
3. *Poremećaji kontrole mišića* (posebno oni koji ometaju ili bitno otežavaju kretanje, neposrednu komunikaciju i komunikaciju djeteta sa sredinom kao što su: cerebralna paraliza, ortopedski poremećaji, poremećaji u govornoj artikulaciji, amputacije i sl.);
4. *Oštećenja fizičkog zdravlja djeteta* (metabolički i fiziološki poremećaji kao što su: hipotiroideizam, galaktosemija, fenilketonurija, astma, juvenilni dijabetes, urođene bolesti srca, ovisnost od aparata za održavanja života i sl.);
5. *Emocionalni dječji poremećaji i poremećaji u organizaciji ponašanja* (situacioni poremećaji emocija i ponašanja, hiperaktivno i hipoaktivno ponašanje, dječje neuroze i sl.);
6. *Spoljašnji faktori u odnosu na dijete koji ometaju njegov razvoj i funkcioniranje u granicama sposobnosti* (disfunkcionalne ili haotične obitelji, neodgovorno ponašanjeroditelja, zlostavljanje djece od strane roditelja, teži oblici materijalnog, socijalnog i kulturnog zaostajanja obitelji, psihotični roditelji...). (Šuvar i Tomić, 2019).

Ova se klasifikacija koristi isključivo sa ciljem da se stvore odgovarajući uvjeti za pružanje pomoći i podrške djetetu. Navedene kategorije su samo jedan od elemenata koji nam govore o tome kakvu i koliku pomoć je potrebno pružiti djetetu. (Narodne novine, 2015).

Nastavnik kao ključni čimbenik kvalitetnog inkluzivnog obrazovanja

Inkluzijom učenika s posebnim potrebama u primarnom obrazovanju pred učitelja se stavlja izazov koji traži dodatnu edukaciju, trud, motiviranost, strpljivost. Kompetencije nastavnika su glavne

pretpostavke uspješnog djelovanja, a prema Karačić (2019), kvalitet rada inkluzivne škole uz nastavnika, ovisi i o kompetencijama i sposobnostima, te znanjima samog ravnatelja škole.

Brojne su definicije kompetencija. Baranović (2006) navodi da kompetencije označavaju osposobljenost jednog ili više ljudi za obavljanje određenih zadataka odnosno postizanje ciljeva. Prema Žiljak (2007, prema Krtalić i Tomić, 2018) kompetencije predstavljaju obrazovne standarde ili dogovorene norme koje se izrađuju s ciljem povezivanja evropskog obrazovnog prostora, s ciljem da se na tržištu rada prepoznaju određena znanja i da se olakša mobilnost radnika u Evropi. Kompetencije imaju holistički karakter, uključuju: kognitivnu, afektivnu, voljnu i etičku dimenziju (Rychen & Salgnik, 2003; prema Krtalić i Tomić, 2018). Ovako kompleksno definiranje naglašava multifunkcionalnu karakteristiku kompetencije i njenu primjenu u različitim kontekstima i situacijama. Prema Tuning projektu (2006; prema Krtalić i Tomić, 2018) elementi kompetencija su: znanja i razumijevanje (teorijsko znanje u akademskom području, kapacitet za spoznaju i razumijevanje), znanje o tome kako djelovati (praktična primjena znanja u određenim situacijama), znanje o tome kako biti (vrijednosti kao integralni dijelovi načina opažanja i življenja s drugima u društvenom kontekstu). Ovo nas upućuje na stav da pojedinci ne posjeduju kompetencije u apsolutnom smislu, već na određenom stupnju, može se smjestiti na kontinuumu razvijenosti, a može se razvijati vježbanjem i obrazovanjem.

Za Jurčić (2014), ,,složenost i odgovornost nastavničke profesije, njezin značaj za razvoj pojedinca i društva ogleda se u osposobljenosti za mobilizaciju, upotrebu i integraciju postojećih, ali i u stjecanju i usavršavanju novih višeslojnih pedagoških i didaktičkih kompetencija" (str. 78). Kompetencija, kompetentnost nastavnika sistemska je veza njegova znanja, sposobnosti, vrijednosti i motivacije na funkcionalnom nivou. ,,U praktičnoj primjeni stečenog znanja nastavnik razvija vlastite sposobnosti koje su mu potrebne u poticanju učenika: na samorazumijevanje (sposobnost i spremnost za komunikaciju, razumne i prihvatljive kompromise, nenasilno rješavanje sukoba i slično); na suradnju (timski rad, umreženo učenje); djelotvornosti (odlučivanje u pripremi za izvođenje nastave) te na samoorganizaciju (upravljanje osobnim procesom učenja, samovrednovanje)" (Gajić, 2011; prema Jurčić, 2014: 79; citirano kod: Tomić, 2022).

Evropska komisija (2005; prema ISPL, 2006) postavila je osam ključnih kompetencija koje bi trebao posjedovati svaki građanin Evrope da bi prosperirao u društvu i ekonomiji zasnovanima na znanju. Moralna i estetska dimenzija kompetencija za 21. stoljeće o kojima raspravlja Suzić (2005) i Brkić i Tomić (2017) uključuje: moralni i estetski razvoj kognitivnih kompetencija, moralnu i estetsku dimenziju emocionalnih kompetencija i moralnu i estetsku dimenziju socijalnih i radno-akcionih kompetencija. Da bi osposobili djecu za navedene i druge kompetencije, nastavnici i drugi odgajatelji ih moraju i sami posjedovati.

Nastavnikova kompetencija je višedimenzionalna pojava, jer je posrijedi jako složeno područje djelovanja. Njene osnovne dimenzije su: pedagoška i stručna. Pedagošku kompetenciju nastavnika prema Jurčić (2014) moguće je svrstati u osam dimenzija: ,,osobna, komunikacijska, analitička (refleksivna), socijalna, emotivna, interkulturalna, razvojna i vještine u rješavanju problema" (str. 80). Osobna (lična) kompetencija nastavnika dobiva važan smisao u ishodima odgojnosti učenika, jer odgajati učenika znači usmjeravati i regulirati njegov razvoj.

Komunikacijska kompetencija nastavnika predstavlja skup socijalnih vještina započinjanja, uspostavljanja i održavanja dijaloga s učenicima u kojemu se informacije, mišljenja, stajališta i ideje međusobno dijele razmjenom verbalnih i neverbalnih simbola (Brooks & Heath, 1993). *Analitička* kompetencija nastavnika ogleda se: u analizi tijekom nastavnoga sata – što i kako učenici razumijevaju, jesu li motivirani, teče li dobro realizacija, kakva je realizacija općih i posebnih ciljeva nastavnoga časa koji vode do kvalitete učenikova učenja (ishoda odgojnosti i obrazovanosti); (Juul, 2013). *Socijalna* kompetencija nastavnika, a i defektologa zapaža se na vlastitoj sposobnosti suradnje i timskoga rada, uljudnosti i ljubaznosti, sposobnosti svladavanja konflikta, toleranciji, autoritetu, pristupačnosti, popularnosti, rješavanju zajedničkih problema i slično te na socijalno odgovornom ponašanju kakvo zahtijeva škola, a koje se odnosi na poštovanje i prihvaćanje pravila i običaja (Jurčić, 2014). *Emocionalna* kompetencija nastavnika dolazi do izražaja u kvaliteti međuodnosa s učenicima i u kvaliteti razvoja učenikove emocionalne pismenosti. Prema Arnold (2008) emocionalna kompetencija je sposobnost pojedinca da osvijesti vlastite i tuđe emocije i da se može nositi s njima. Slično objašnjava i Goleman (1996), te Suzić (2005). *Interkulturalna* kompetencija nastavnika, odnosno defektologa je također veoma važna. Previšić (2009) navodi da biti interkulturalno odgojen znači razumjeti drugoga, shvaćati ga, pomoći mu, biti otvoren i osjetljiv za drugog, različitog i biti sposoban uspješno komunicirati. Na *razvojnoj* kompetenciji nastavnika bazira se vizija i misija razvoja vlastitoga zvanja. Prema Jurčić (2014), dimenzije didaktičke kompetencije nastavnika iskazuju se kroz izbor i primjenu ,,metodologije izgradnje predmetnog kurikuluma, organiziranje i vođenje odgojno- pedagoške i didaktičke dimenzije obrazovnog procesa, oblikovanje razredno-nastavnog ozračja, utvrđivanje učenikova postignuća u školi i u pogledu razvoja modela odgojnoga partnerstva s roditeljima" (str. 85).

U odgojno-obrazovnom radu u inkluzivnoj školi nastavnici su osnovni faktori odgojno-obrazovnog rada, a time su i ključni za uspješno provođenje inkluzivnoga obrazovanja u okviru škole (Rosić, 1999; Batarelo Kokić i sur., 2009; Karamatić Brčić, 2013; Brkić i Tomić, 2017). Provođenje inkluzije je moguća ukoliko je nastavnici prihvate. Njihovo prihvaćanje inkluzije u području odgoja se odnosi na poticanje inkluzivnih vrijednosti s naglaskom na razvoj svijesti o različitostima, a u području obrazovanja je usmjereno na osmišljavanje i provođenje nastavnih jedinica pri kojima

se uvažavaju individualne mogućnosti svakog učenika (Karamatić Brčić, 2013). Budući da su nastavnici u stalnom nastavnom kontaktu s učenicima, njihova uloga je da pravovremeno predlažu upućivanja djece na stručno procjenjivanje sposobnosti i učešće u procesu identifikacije posebnih potreba djeteta . Njihova je uloga prilagoditi didaktičko-metodički pristup i važnu ulogu u socijalizacijskom procesu djeteta (Bouillet, 2010).

U izradi individualiziranih programa se biraju oni ciljevi i aktivnosti koje učenik može uspješno obaviti i pritom dostići znanje iz pojedinih područja (Karamatić Brčić, 2013). Nivo i sadržaj prilagođavanja određuju mogućnosti i potrebe svakog djeteta (Bouillet, 2010). Metodičko-didaktički rad s učenicima s teškoćama oslanja se na njihove jake strane, na sposobnosti i mogućnosti, pa se svakom učeniku prilazi na poseban način. Kompetentan, stručan nastavnik treba svakom učeniku pomoći da dosegne potpuni potencijal, mora ga razumjeti, uvažavati njegove jedinstvene osobine i podupirati njegov napredak .(Greenspan, 2004)

Profil inkluzivnog nastavnika je predstavljen kroz četiri područja u dokumentu Evropske Agencije za razvoj i obrazovanje sa posebnim potrebama (engl. Europen Agency for Development in Special Needs Education. 2015).

1. Poštovanje različitosti svih učenika
2. Podržavanje svih učenika
3. Rad sa drugima i
4. Osobni i profesionalni razvoj.

Razvojni postavljeni ciljevi, prema Hollenweger i sur., (2012), trebaju podići kvalitet učenja i podučavanja, unaprijediti znanje učenika i standardne koje učenici i nastavnici trebaju postići u odgojno-obrazovnoj ustanovi koja promoviraju inkluzivni odgoj i obrazovanje za svako dijete.

Obaveza i uloga nastavnika jeste da podrži razvoj punih potencijala svakog djeteta. Nastavnik kreira sigurno, inluzivno okruženje, potičući kooperativno učenje, uzajamnu podrški i uvažavanje različitosti. Samostalno i sa drugim nastavnicima i stručnjacima planira i priprema aktivnosti podučavanja kako bi osigurao učenje, te bira metode i strategije koje potiču aktivno uključivanje učenika, primjenu znanja, učenje putem istraživanja i rješavanja problema, uz korištenje raznolikih nastavnih izvora znanja, nastavnih sredstava i didaktičkih pomagala. Kontinuirano prati i ocjenjuje napredak učenika i svoj rad, a planiranje temelji na dobrom planiranju njihovog razvoja. *(*Smjernice za inkluzivni odgoj i obrazovanje, 2020*).*

Prema Tyagi (2016) učiteljeve uloge u inkluzivnom obrazovanju od identificiranja učenika s posebnim obrazovnim potrebama do prilagođavanja sadržaja su:

1. Identifikacija učenika s posebnim obrazovnim potrebama;

2. Upućivanje učenika s posebnim obrazovanim potrebama stručnjacima na daljnje ispitivanje;
3. Prihvaćanje učenika s posebnim obrazovnim potrebama;
4. Razvijanje pozitivnog stava između učenika s posebnim obrazovnim potrebama i ostalih učenika i dr. (Igrec, 2021).

Da bi odnos nastavnika i asistenta u nastavi bio efikasan, pored truda asistenta u nastavi i nastavnik mora znati koje su njegove uloge. Prema Halliwell (2003) nastavnik mora objasniti i navesti očekivanja za svaku lekciju i pobrinuti se da je asistent upoznat s nastavnim metodama i s bilo kojim drugim resursima koji će se koristiti tokom nastavnog časa. U vodiču pod naslovom ,,The Virginia Paraprofessional Guide to Supervision and Collaboration with Paraprofessionals'' iz 2005 godine, navodi sljedeće uloge nastavnika kad je u pitanju podrška i suradnja s asistentom u nastavi:

1. Usmjeravanje asistenta u nastavi;
2. Korištenje instruktivnih pristupa s asistentom u nastavi;
3. Redovita komunikacija s asistentom u nastavi;
4. Pružanje mogućnosti za razvoj vještina asistenta u nastavi;
5. Pružanje povratnih informacija o uspješnosti rada asistenta u nastavi i dr. (Igrec, 2021).

Nastavnici, kao voditelji odgojno-obrazovnog porocesa, ne osjećaju se dovoljno kompetentim za rad s djecom s teškoćama u razvoju, zbog nedovoljne educiranosti za takav rad, što zbog prevelikog broja ostalih učenika u razredu. Svako dijete traži punu pozornost i posvećenost, te se djeci s posebnim potrebama ne mogu posvetiti na način na koji to oni zaslužuju (Lapat, 2011). Upravo tada uloga asistenta u nastavi dostiže svoj maksimum.

Asistent u nastavi

Prema Greenspanu i Wiederu (2003), asistenti u nastavi su osobe koje provode individualan rad s učenicima s teškoćama u razvoju i imaju dvostruku ulogu: pomažu učenicima u usvajanju odgojno-obrazovnih sadržaja a posreduju u uspostavljanju interakcije među učenicima s teškoćama u razvoju i drugim učenicima. Njihov je glavni zadatak neposredna podrška učenicima s teškoćama koja im pomaže u uključivanju u razred kao i u savladavanju socijalno-psiholoških prepreka i nastavnih sadržaja (Igrić, Kobetić i Lisak, 2008). U Hrvatskoj su asistenti u nastavi i pomoćnici u nastavi i stručni komunikacijski posrednici.

Prema Pravilniku o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima (2018) pomoćnici u nastavi su osobe koje pružaju neposrednu

podršku učeniku tijekom odgojno-obrazovnoga procesa u zadacima. Stručni komunikacijski posrednici su osobe koje daju komunikacijsku podršku gluhim, nagluhim i gluhoslijepim učenicima u sistemu komunikacije koji preferiraju gluhi, nagluhi i gluhoslijepi učenici. Prema ovome Pravilniku asistenti u nastavi moraju imati završeno četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje i završeno osposobljavanje i stečenu djelimičnu kvalifikaciju. (Habuš, 2019). Asistenti mogu biti studenti apsolventi edukacijsko-rehabilitacijskog, učiteljskog, nastavničkog i drugog fakulteta, psiholozi i pedagozi ili nezaposleni edukacijsko-rehabilitacijski stručnjaci, učitelji, pedagozi i psiholozi (IDEM, 2007). Prema Lapat (2011) njihov je osnovni zadatak pružiti neposrednu podršku učenicima s teškoćama i pomoći učitelju u provođenju individualnog odgojno-obrazovnog programa s učenicima s teškoćama. Pored toga pomažu učiteljima u kreiranju nastavnih ciljeva, razradi individualiziranih odgojno-obrazovnih programa (IOOP) i surađuju u realizaciji planiranog (IDEM, 2007). Uključivanjem asistenata u nastavi u rad inkluzivne škole najefikasnije se bori s diskriminacijom, gradi se inkluzivno društvo, stvara zajednica u kojoj su svi poželjni i postiže se škole za sve (Igrić, 2015).

Dužnosti asistenta u nastavi

Škole trebaju zadovoljiti određene preduslove da bi se u nastavni proces uključio asistent. Potrebno je da odobri rad asistenta, a roditelji trebaju biti spremni dati podršku svome djetetu da ima asistenta. Prema Greenspan i Wieder (2003) njihova je uloga dvostruka. Pomažu djeci da se pripreme za aktivnosti, da organizuju i pronađu potrebne stvari, poučavaju ih kako učiti u razredu. Sve radnje s djecom pretvaraju u interakciju da dijete usvoji dvije vještine odjednom. Prema Pravilniku o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima (2018) poslovi asistenta su da budu:

1. Podrška u komunikaciji i socijalnoj uključenosti;
2. Podrška u kretanju;
3. Podrška pri uzimanju hrane i pića;
4. Podrška u obavljanju higijenskih potreba;
5. Podrška u obavljanju školskih aktivnosti i zadataka i
6. Suradnja s radnicima škole i vršnjacima učenika u razredu. (Habuš, 2019).

To znači da dolazi 10 minuta prije učenika u školu i da ga dočeka ispred škole, da ga prihvati od roditelja ili organiziranog prijevoza. Učeniku pomaže pri kretanju, pomaže mu pri ulasku u učionicu, odlasku u toalet, pripremiti knjige i pribor i smješta ga na mjesto za učenje. Ako je potrebno, zapisuje mu nastavni sadržaj ili prepisuje s table i sl. Ako je učenik sposoban većinu aktivnosti i zadataka obavljati sam, asistentove su dužnosti smanjene, no on ga i dalje mora poticati, usmjeravati i biti

mu podrška (Lapat, 2011; Habuš 2019). Pored toga, asistenti su zajedno s učiteljima posrednici u djetetovim interakcijama s drugim učenicima. Oni pomažu da se učenici uključe i sudjeluju s ostalom djecom u raznim senzo-motoričkim igrama ili im se pridružuju u graničarima, loptanju, igri skrivača i slično (Greenspan i Wieder, 2003). Svaku školsku aktivnost trebaju posmatrati kao priliku za interakciju.

Asistenti u nastavi su sredinom 20. stoljeća prvi puta predstavljeni kao oblik podrške. Prema Thompsonu (2002) njihova je primarna uloga i zadatak bio da oslobode učitelje od dodatnih administrativnih poslova pa su se učitelji mogli usmjeriti na kvalitetnije podučavanje učenika. Njihova se uloga mijenjala, od primarno administrativnih poslova, do podrške u podučavanju učenika sa i bez teškoća (Lamont i Hill, 1991). Učitelji se u osnovnim školama sve više suočavaju s izazovima vezanim uz organizaciju i izvođenje nastave koja je prilagođena učenicima s teškoćama. Wagner Jakab i sur., (2016). smatraju da je uključivanje asistenta u nastavu jedan od modela koji doprinosi obrazovanju djece s teškoćama i daje podršku učiteljima u provođenju nastavnih ciljeva. Istraživanja su pokazala da su zadovoljniji učitelji koji surađuju s asistentom u nastavi. (Natzke i Bennett, 1970; prema Jones et al., 2012). Pored pružanja podrške učeniku s teškoćama u njegovom nastavnom procesu, prema Pickett (1997), asistent je zadužen i za pružanje podrške učitelju u planiranju i prilagođavanju nastavne jedinice i strategije poučavanja i ponavljanja nastavnog sadržaja. Najkvalitetnija suradnja je u školama koje potiču profesionalno usavršavanje asistenata u nastavi, prepoznaju i cijene njihov rad u koji ih uključuju učitelji da bi zajedno planirali nastavne jedinice i raspravljali o napretku u ostvarenju postavljenih ciljeva (Groom, 2006).

Morgan i sur. (2001, prema: Habuš, 2019) su na osnovu fokus grupa učitelja i asistenata nastojali uvidjeti prednosti i nedostatke suradnje asistenta i učitelja i njihovog timskog pristupa.

Prednosti njihove suradnje su:

1. asistent u nastavi, osim učenicima s teškoćama, pruža pomoć i podršku učenicima bez teškoća
2. suradnja predstavlja veću individualizaciju u poučavanju i bogatije metode poučavanja
3. više prilika za poučavanja učenika
4. odnos učitelj – asistent može učenicima služiti kao pozitivan model suradnje i dr.

Nedostaci suradnje asistenta i učitelja su:

1. učenici u poučavanju mogu više simpatizirati jednu osobu
2. nekvalitetna suradnja i individualne potrebe učenika neće biti pravilno zadovoljene
3. asistent može ometati rad drugih učenika
4. nedostajanje kvalitetne komunikacije i uloga pojedinog člana tima je nejasna.

Teaching Personnel (2013) navode da bi asistent u nastavi trebao imati sljedeće vještine: socijaliziranost; fleksibilnost; inicijativnost; strpljenje i razumijevanje; vješto suočavanje sa stresom; biti pismen i baratati s računanjem; osjetljivost na tuđe potrebe i osjećaje; biti timski igrač (str.5). Tri osnovne uloge pomoćnika u nastavi u inkluzivnoj školi naglašava Program suradnje sa zapadnim Balkanom 2006.-2009. (engl. *Cooperation programme with the Western Balkans 2006-2009*) projekt norveške vlade. Uz male modifikacije, prihvaćen je kao najprikladniji u Republici Hrvatskoj, a uključuje mobilni stručni tim i pomoćnika u nastavi. Navedeni model pomoćnika u nastavi navodi njegove tri ključne uloge. (Igrec, 2021). Prva je poticanje učešća učenika s teškoćama u razvoju, druga je pomaganje učenicima s teškoćama u razvoju da postanu samostalniji učenici i pružanju uputa vezanih uz odgojnoobrazovni sadržaj učeniku s teškoćama u razvoju, kao i praćenje njegovog napretka. Pomoćnik u nastavi pruža podršku učeniku, ali i učiteljima i stručnim suradnicima škole (Kobetić, 2008).

Rezultati istraživanja Cartera i sur. (2009) upućuju na različite uloge pomoćnika u nastavi: poticanje interakcije među vršnjacima; procjenjivanje uspjeha učenika s posebnim obrazovnim potrebama; olakšavanje dijeljenja informacija između roditelja i učitelja; priprema i prilagođavanje nastavnih materijala; zagovaranje za učenike; preuzimanje glavnih odgovornosti za obrazovanje učenika s posebnim obrazovnim. (Igrec, 2021).

Predlažu se smjernice koje bi trebale biti uklopljene u zajedničke radionice ili treninge koje uključuju razumijevanje da učitelj i pomoćnik djeluju kao tim koji dijeli zajedničke ciljeve, identificiranje specifičnih karakteristika svakog člana tima i razvoj komunikacijskih vještina (Jones i sur., 2012). Asistent u nastavi prevazilazi predviđene tehničke asistencije, te je velika potreba za dodatnom edukacijom asistenata. Edukacija i osoposobljavnje asistenata zahtjeva koordinatora za asistenciju u školi koji bi redovno vršio superviziju asistencije.

ZAKLJUČAK

Pomoći drugima jedna je od temeljnih vrijednosti kojima se uče djeca od prvih koraka u životu. Djeca sa teškoćama u razvoju, pomoć drugih trebaju više nego itko od nas. Inkluzija omogućava maksimalna razvoj svih individualnih potencijala i potreba pojedinca. Važan aspekt inkluzivnog obrazovanja je i razvoj osjećaja pripadnosti razrednom kolektivu i u školi, te razvoj prijateljskih odnosa sa vršnjacima u školi te razvoj socijalnih kompetencija. Jako je važno da se inkluzija provodi od najranijeg uzrast a kako bih bila kvalitetnija te kao bi se smanjili negativni stavovi i predrasude prema djeci s teškoćama i njihovim uključivanjem u redovne škole. Asistent u nastavi, samo je jedan od „oblika" pomoći koju okolina može pružiti djeci s teškoćama.

Provođenje obrazovne inkluzije oslanja se na prilagođavanje odgojno-obrazovnog procesa koje treba biti u skladu sa osobnim obilježjima svakog djeteta. Jedan od dugoročnih ciljeva jeste i postojanje radnog mjesta Asistent u nastavi za učenike sa posebnim potrebama u okviru sustava inkluzivne edukacije. Inkluzivna edukacija omogućit će obrazovanje velikog broja djece u njihovim prirodnim, socijalnim okuženjima (porodica, predškolska ustanova, škola). Potreba današnjih razreda ukazuje na nužnost podrške „asistenta u nastavi" svakom djetetu kome je pomoć potrebna. Uvođenjem asistenta u nastavi mjenjaju se uvjeti školovanja unutar razrednog odjeljena. Uključenje asistenta trebalo bih početi od vrtićke dobi, kroz osnovno i srednješkolsko obrazovanje, sve do zaposlenja kako bi inkluzija bila kvalitetna u punom smislu te riječi. Asistent je prisutan kako bih usmjeravao učenika, podsticao njegovu pažnju i koncentraciju za nastavni sat te prilagođavao gradivo učenikovim potrebama, ali mora dozvoliti učeniku da radi samostalno i da griješi, jer je to najdjelotvorniji način da nauči. Nužno je senzibilisati društvo, poštovati različitosti, širiti pozitivan stav prema osobama sa invaliditetom. Djeca sa teškoćama u razvoju žele i mogu doprinositi društvu, a ne ovisiti o njemu. Svakodnevno živjeti i uvažavati različitost svakog djeteta, poštujući i različito kulturno, socioekonomsko porijeklo, nacionalnu, jezičnu, rasnu raznolikost, veliki je profesionalni izazov. O temi kao što je asistent u nastavi neće se nikada moći prestati govoriti, jer će djeca uvijek trebati našu pomoć, dok će se samo rijetki osjetiti sposobnim uhvatiti u koštac s takvim izazovom. Uvođenjem asistenta u nastavi korak smo bliže ostvarenju tog cilja.

Teaching assistant as support for strengthening inclusive education

Abstract:

Inclusion in education is an inevitability of modern times and the society in which we live. In order to achieve inclusion in society, educational inclusion is necessary from the preschool age. A regular school can be the optimal environment for the development of a child with developmental difficulties. One of the ways to reduce obstacles to learning and participation for students with special needs is through the inclusion of teaching assistants. A teaching assistant is one of the prerequisites for quality, inclusive education. Every student with developmental disabilities included in the regular educational process, based on an assessment of his special educational needs, has the right to a teaching assistant. The inclusion of assistants should start from kindergarten age, through primary and secondary education, until employment, so that the inclusion is of high quality. Living every day and respecting the differences of each child, respecting their linguistic, racial, cultural, and socio-economic origins, is a great professional challenge. The paper will consider and elaborate on the importance and role of the teaching assistant in the

implementation of inclusive education, because he is the link between the teacher and society, and his active participation contributes to the implementation of inclusion as well as the very possibility of enrolling students with difficulties in regular schools. The main goal of the paper is to analyze and present the problems accompanying inclusive upbringing and education in our society and the legal, objective, subjective, and other prerequisites important for its implementation.

Keywords*: teaching assistant, children with developmental disabilities, inclusion.*

LITERATURA

1. Arnold, R. (2008). Emocionalna kompetencija za obrazovne stručnjake. *Odgojne znanosti 10* (1), 133-146.
2. Baranović, B. (2006). Društvo znanja i nacionalni kurikulum za obvezno obrazovanje. U B. Baranovic (Ur.), *Nacionalni kurikulum za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj: različite perspektive* , 15-44. Institut za društvena istraživanja.
3. Batarelo Kokić, I., Vukelić, A. i Ljubić, M. (2009). *Mapiranje politika i praksi za pripremu nastavnika za inkluzivno obrazovanja u kontekstima socijalne i kulturalne raznolikosti*. ETF (European Training Foundation).
4. Biondić, I. (1993). *Integrativna pedagogija/Odgoj djece sa posebnim potrebama*. Školske novine.
5. Biondić, I. (1993). *Integrativna pedagogija*. Školske novine.
6. Brčić Karamatić M. (2012). Implementacija i provedba inkluzivnog odgoja i obrazovanja u sustavu redovnih škola. *Magistra Iadertina, Vol. 7.,* No. 1.
7. Brkić, M. i Tomić, R. (2017). *Metodika odgojnog rada*. Sveučilište Hercegovina.
8. Brooks, W. D. & Heath, R. W. (1993). *Speech Communication*. William C. Brown.
9. Bošković, S. (2016). Učiteljska uvjerenja o vrijednostima inkluzivnog obrazovanja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, Vol. 52.,* No. 1: 30- 41.
10. Bouillet, D. (2010). *Izazovi integriranog odgoja i obrazovanja.* Školska knjiga.
11. Bouillet, D. i Bukvić, Z. (2015). Razlike u mišljenjima studenata i zaposlenih učitelja o obrazovnoj inkluziji učenika s teškoćama. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 51*(1): 9-23.

12. Bukvić, Z. (2014). Teachers competency for inclusive education. *The European Journal of Social and Behavioural Sciences, 2* (3), 1585-1590., dostupno na: https://www.futureacademy.org.uk/files/menu_items/other/ejsbs141.pdf (20.6.2019.)

13. Carter, E. W., O'Rourke, L., Sisco, L. & Pelsue, D. (2009). Knowledge, responsibilities, and training needs of paraprofessionals in elementary and secondary schools. *Remedial and Special Education, 30 (*2): 344-359., dostupno na: https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0741932508324399 (10.5.2021.)

14. Collegegrad (2015). *Teacher assistansts*., dostupno na: http://collegegrad.com/carees/teacher-assistants (23.09.2015.)

15. Farrel, P., Balshaw, M. & Polat. F. (2000). The work of learning support assistants in mainstream schools: Implication for educational psychologist. *Education and Child Psychology, 17* (2), 66-76.

16. Farrell, P. & Balshaw, M. (2003). Can teaching assistants make special education inclusive ?' U: P. Farrell i M. Ainscow (ur.). *Making Special Education Inclusive*. 39-50). David .

17. Florian, L. (2012). Preparing Teachers to work in divere classrooms: Key lessons for the professional development of teachers educators from Scotland's Inclusive Practice Project. *Journal of Teacher Education ,63*(4): 275-285.

18. Ginagreco, M. F. i Doyle, M. B. (2007). Teacher assistants in inclusive school. U: L. Florian (ur.) *The Sage handbook of special education* , 429-439. UK Sage

19. Greenspan, S. I., & Benderly B.L. (1997). *The growth of the mind and the endangered origins of intelligence*. Reading, Perseus Books.

20. Greenspan, S. I., Wieder, S., i Simons, R. (2003). *Dijete s posebnim potrebama: poticanje intelektualnog i emocionalnog razvoja*. Ostvarenje.

21. Greenspan, S. I. (2004). *Zahtjevna djeca: razumjevanje, podizanje i radost s pet ,,teških" tipova djece.* (M.Sviben, Prev.) Ostvarenje.

22. Goleman, D. (1996). *Emotional Intelligence*. Bloomsbury.

23. Groom, B. (2006). The Teaching Assistant and Behaviour Building Relationship for Learning: The Developing Role of the Teaching Assistant. *Support for Leatning, 21* (4), 199 -203.

24. Habuš, I. (2019). *Efikasnost asistenata u primarnom obrazovanju*/ Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet., dostupno na: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:425276/ (20.03.2020)

25. Halliwel, M. (2003). Supporting Children with Special Educational Needs. *A Guide for Assistants in Schools and Pre-School.* David Fulton Publishers.

26. Ibralić, F. i Dizdarević, A. (2008). Izazovi na putu ka inkluzivnoj školi u Bosni i Hercegovini. Rad objavljen na: *Drugi Međunarodno naučno-stručni skupp /International scientific and expert conference*.

27. Ibralić, F. (2008). Izazovi na putu ka inkluzivnoj školi u BiH. U: *Zbornik radova Drugog Međunarodnog stručnog skupa Studij razredne nastave u funkciji devetogodisnje osnovne škole.* Pedagoški fakultet., 573-592.

28. IDEM (2007). *Asistent u nastavi.*, dostupno na: https://www.idem.hr/asistenti -u-nastavi/(23.09.2015.)

29. IDEM (2009). *Asistent u nastavi /pomoćnik u nastavi.*, dostupno na : https:/www.idem.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=29&Itemid (23.09.2015.)

30. Ilić, M. (2009). *Inkluzivna nastava*. Filozofski fakultet u Banjoj Luci i Nastavnički fakultet Univerziteta ,,Džemal Bijedić" u Mostaru.

31. Igrec, E. (2021). *Učitelji i pomoćnici u nastavi kao čimbenici kvalitete u provedbi inkluzivnog odgoja i obrazovanja*/ Sveučilište u Zadru., dostupno na: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:105214/ (20.03.2020)

32. Igrić, Lj., Kobetić, D., Lisak, N. (2008). Evaluacija nekih oblika podrške edukacijskom uključivanju učenika s posebnim potrebama. *Dijete i društvo. Vol 5.* No ½,., 179-196.

33. Igrić, Lj. (2015). Uvod u inkluzivnu edukaciju. U: Igrić, Lj. (Ur.*) Osnove edukacijskog uključivanja. Škola po mjeri svakog djeteta je moguća*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet sveučilišta u Zagrebu i Školska knjiga.

34. ISPL. (2006). *Information Society and Education: Linking European Policies*. Office for Official Publications of the European Communities., dostupno na: http://ec.europa.eu/ information_society/activities/policy_link /

35. Jur**čić,** M. (2014). Kompetentnost nastavnika – pedago**š**ke i didakti**č**ke dimenzije. *Pedagogijska istra**ž**ivanja, 11*(1), 77-93.

36. Jones, C.R., Ratcliff, N.J., Sheehan H. i Hunt, G.H. (2012). Am Analysis of Teachers' and Paraeducators' Roles and Responsibilities with Implications for Professional Development. *Early Childhood Education Journal, 40,* 19 – 24. doi:101007/1064301104874.

37. Juul, J. (2013). **Škola u infarktnom stanju.** Znanje d.o.o.

38. Karačić, M. (2019). Karakteristike inkluzivne škole i uloga ravnatelja u njezinom razvoju. U: Stanje i perspektive inkluzivnog obrazovanja u državama Zapadnog Balkana., 65-80. (predavanje, međunarodna recenzija, sažetak, ostalo)

39. Karamatić Brčić, M. (2011). Svrha i cilj inkluzivnog obrazovanja. *Acta Iadertina, 8 (1),* 0-0., dostupno na: https://hrcak.srce.hr/190090 (13.03.2019.)
40. Karamatić Brčić, M. (2012). Implementacija i provedba inkluzivnog odgoja i obrazovanja u sustavu redovnih škola. *Magistra Iadertina, 7, (7):* 101- 109.
41. Karamatić Brčić, M. (2013). Pretpostavke inkluzije u školi. **Život i škola, 59**(30), 67-78.
42. Mirošević J. K. i Granić M. (2014). *Uloga edukacijskog rehabilitatora – stručnog saradnika u inkluzivnoj školi.*
43. Kobetić, D. (2008). *Podrška edukacijskom uključivanju učenika s teškoćama u razvoju putem mobilnog stru***čnog tima i asistenta u nastavi.** Diplomski rad. Edukacijsko/rehabilitacijski fakultet.
44. Konvencija o pravima djeteta, (1989).
45. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, (2006).
46. Krtalić, A. i Tomić, R. (2018). Informacijsko-komunikacijska dimenzija kompetencija nastavnika. *Putokazi, 2,* 167-184.
47. Kudek Mirošević, J., Granić, M. (2014). *Uloga edukacijskog rehabilitatora – stručnog suradnika u inkluzivnoj školi*. Alfa d.d.
48. Lamont, I.L. i Hill, J.L. (1991). Roles and Responsibilities of Paraprofessionals in the Regular Elementary Classroom. *B.C. Journal of Special Education, 14 (1*), 7- 14
49. Lasić, K., Tomić, R. (2016). Stavovi nastavnika o inkluzivnom obrazovanju u osnovnoj školi. Zbornik znanstvenih radova s Međunarodne konferencije Globalne i lokalne perspektive pedagogije, (148-150).
50. Lapat, G. (2011). *Asistent u nastavi.,* dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/553972.Asistentu_nastavi.pdf (15.7.2019.)
51. Mešalić, Š. (2002). Integracija i inkluzija u sistemu obrazovanja u Bosni i Hercegovini, 18. *Defektologija 7 (7)*: 49-57.
52. Milić Babić, M. i sur. (2018). Pravo na odgoj i obrazovanje djece s teškoćama od najranije dobi. *Croatian Journal of Education, 20 (1),* 233-263., dostupno na: https://doi.org/10.15516/cje.v20i1.2494 (14.03.2019.)
53. Miloš, I., Vrbić, V. (2015). Stavovi odgajatelja prema inkluziji. *Dijete, vrtić, obitelj, 20* (77/78), 60-63., dostupno na: https://hrcak.srce.hr/169984 (13.03.2019.)
54. Mujkanović, E. i Pavić, A. (2017). Inkluzija djece s teškoćama u razvoju. *Putokazi, 2*., 259-272.

55. Mustać,V. i Vicić,M. (1996). *Rad sa učenicima s teškoćama u razvoju u osnovnoj školi – Priručnik za prosvjetne djelatnike*. Školska knjiga.

56. Morgan, J., Ashbaker, B.Y. i Young, J.R. (2001). Teaming, Supervision and Evaluation: Teacher-paraeducator Team Perspectives of Their Teaching. *Annual Meeting of the American Association of Colleges for Teacher Education*. ERIC.

57. Moran, A. i Abbot, L. (2002). Developing Inclusive Schools: the pivotal role of teaching assistants in promoting inclusion in special and mainstream schools in Northern Ireland. *European Journal of cial Needs Education, 17.* 161-173.

58. Muminović, H. (2000/2002). *Mogućnosti efikasnijeg učenja u nastavi*. DES.

59. Okvirni zakon o osnovnom obrazovanju u BiH (2003). Službeni glasnik BiH.

60. Oswald, F. i sur. (1989). Schulklima*. Die Wirkungen der personlichen Beziehungen in der Schue.* Universsitatsverlang .

61. Pašalić - Kreso, A. (2003). Geneza sazrijevanja ideje inkluzije ili inkluzija u funkciji smanjivanja neravnopravnosti u obrazovanju. *Zbornik radova Inkluzija u školstvu BiH.* Filozofski fakultet., 2-24.

62. Pehar. L. (2003). Reforma koja ulazi na vrata škole ali bez – kucanja… *Didaktički putokazi br. 30.* Dom štampe., 2-7.

63. Pehar, L. (2003). Prva trijada implementacije devetogodisnjeg obrazovanja u BiH. U: *Zbornik radova Drugog Medjunarodnog strucnog skupa Studij razredne nastave u funkciji devetogodišnje osnovne škole*. Pedagoški fakultet., 53-64.

64. Pehar, 2003, Zvačko-Pehar, L. (2003). *Slobodno vrijeme mladih*. Filozofski fakultet.

65. Pehar, L. (2007). *Psihološke posljedice reforme osnovne škole*. JP NIO Službeni list BiH.

66. Pickett, A. L. (1997). A Training Program to Prepare Teachers to Supervise and Work Effectively with Paraeducators Personnel. 5th Edition. *Center for Advanved Study in Education.*

67. Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju: *Narodne novine, br. 24/1.5,* dostupno na: http://www.propisi.hr/print.php?id=7237 (16.7.2019.)

68. Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima: *Narodne novine, br. 102/2018*, dostupno na**:** https://www.azoo.hr/userfiles/materijali_prezentacije/Pravilnik_o_pomocnicima_u_nastavi.pdf (16.7.2019).

69. Previšić, V. (1999). Škola budućnosti: humana, stvaralačka i socijalna zajednica. *Napredak, 1*, 7-16.

70. Previšić, V. (2009). Interkulturalna obzorja suvremene škole. **Škola danas za budućnost**. 13-28.

71. Rosić, V. (1999). Nastavnik - **čimbenik kvalitete odgoja i obrazovanja. U** V. Rosić (Ur.), *Zbornik radova ,,Nastavnik – čimbenik kvalitete u odgoju i obrazovanju"* (1-10). Filozofski fakultet u Rijeci.

72. Rycher, D. S., & Salganik, L. H. (2003). Competencies for succesfull Life and Well-Functionig Society. *Hogrefe Publishing*.

73. Selimović, H. i Tomić. R. (2011). Stavovi nastavnika o ulogama i kompetencijama u savremenoj nastavi. *Međunarodna naučna konferencija InSEED, Zbornik radova*. (139-135).

74. Selimović. H., Tomić. R. (2011). *Pedagogija I.* Edukacijski fakultet.

75. Selimović. H., Tomić. R. (2011). *Pedagogija II.* Edukacijski fakultet.

76. Slatina, M. (2003). Od inkluzije do škole za konfluentno obrazovanje. U zborniku: *Inkluzija u školstvu Bosne i Hercegovine*. TEPD – Teacher Education and Professional Development i Odsjek za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu.

77. Staničić, S. (2006). Upravljanje ljudskim potencijalom u školstvu. *Odgojne znanosti 8* (2)., 515-533). Filozofski fakultet u Rijeci.

78. Stančić, Z., Ivančan, A., Periša, D., Vučić-Pavković, M., Dobrić Fajl, E. (2006). Stilovi učenja – novi putovi učenja i poučavanja. U.V. **Đurek (ur.).** *Zbornik radova 6. Šesti Međunarodni seminar Živjeti zajedno* (109-118). Savez defektologa Hrvatske.

79. Standardna pravila za izjednačavanje mogućnosti koje se pružaju osobama s invaliditetom (1993)., dostupno na: https://fmrsp.gov.ba/download/standardna-pravila-za-izjednacavanje-mogucnosti-za-osobe-s-invaliditetom/ (10.5.2021.)

80. Strategija reforme obrazovanja u BiH (2002). *Vijeće za primjenu mirovnog sporazuma*.

81. Suzić, N. (2005). *Pedagogija 21. Vijeka.* TT-CENTAR.

82. Suzić.N. (2008). *Uvod u inkluziju*. XBS Banjaluka

83. **Šuvar, V. i** Tomić, R. (2019). *Metodika odgojnog rada s djecom s teškoćama u razvoju*. Naklada Protuđer.

84. Tomić, R. (2008). *Integrativna pedagogija.* Ofset.

85. Tomić, R. (2022). Raising People With Special Needs: Problems That Accompany the Upbringing of People With Special Needs/ *Pedagogies and Early Intervention Strategies for Combatting Socio-Pathological Behaviors*. Beverley Buckley, S., Kadum, V., Babić, I. i Hmelak, M. (ur.). Hersheyu, IGI Global. 310–342.

86. Thompson, D.M. (2002). *Teachers and Teacher Assistants: Building Effective Relationships.* Master Thesis. University of Alberta.

87. Tyagi, G. (2016). Role of Teacher in Inclusive Education. *IJEAR, 6(1):* 115-116., dostupno na: http://ijear.org/vol61/TEP2016/34-gunjan-tyagi.pdf (10.5.2021.)

88. Vantić – Tanjić, Sudarić, M., Nikolić, M., Fazlić, M., (2012). Stavovi učitelja prema inkluziji s teškoćama. *Zbornik radova sa III Međunarodne naučne stručne konferencije ,,Unapređenje kvaliteta života djece i mladih*" ISSN 1986-9889. Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Univerzitet u Tuzli. 355-366.

89. Vican, D., Karamatić Brčić, M. (2013). Obrazovna inkluzija u kontekstu svjetskih i nacionalnih obrazovnih politika – s osvrtom na hrvatsku obrazovnu stvarnost. Život i škola, LIX (30), 48-65., dostupno na: https://hrcak.srce.hr/131847 (13.03.2019.)

90. Vuković, I. (2016). *Inkluzija osoba s poteškoćama u razvoju u zajednici* (Završni rad). Sveučilišni odjel zdravstvenih studija., dostupno na: https://repo.ozs.unist.hr/islandora/object/ozs%3A62 (15.03.2019.)

91. Zečić, S. (2003). Prepoznavanje djece s posebnim potrebama i nastavnik. U: Inkluzija u školstvu BiH. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta*. Filozofski fakultet. 243-258.

92. Zečić, S., Tomić, R. i Biščević, I. (2019). *Obiteljski odgoj djece s teškoćama u razvoju*. Ofset.

93. Zrilić, S. (2011). *Djeca s posebnim potrebama u vrtiću i nižim razredima osnovne škole. Priručnik za roditelje, odgojitelje i učitelje.* Sveučilište u Zadru.

94. Zrilić, S. (2011). *Škola danas - zajednica priznavanja, prihvaćanja i uvažavanja različitosti*. *Međunarodni znanstveni kolokvij ,,Interkulturalni kurikulum i obrazovanje na manjinskim jezicima*".

95. Žiljak, T. (2007). Europski okvir za nacionalne obrazovne politike. *Anali Hrvatskog politološkog društva, 3(1),* 261-281.

IZ NASTAVNE PRAKSE

Maksida Hodžić, Ismeta Ibrišimović, Miralem Mujić

MODUL RADA NA PROFESIONALNOJ ORIJENTACIJI UČENIKA ZAVRŠNOG RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Priprema časa odjeljenjske zajednice iz profesionalne orijentacije urađena je na osnovu petofaznog modula rada na profesionalnoj orijentaciji učenika. Konkretno, na ovom času obrađeni su putevi obrazovanja (odnosno proces sticanja određene stručne spreme) i prezentovani su rezultati ranijeg testiranja Hollandovog testa profesionalnih interesovanja kod učenika. Cilj je bio da učenici kroz vlastito istraživanje određenih zanimanja spoznaju bitne karakteristike tih zanimanja, a najvažnije da prepoznaju put sticanja konkretnog zanimanja, te da praktično prikažu primjenu nekog od zanimanja.

Čas smo počeli sa radionicom «Motivacioni putevi izbora zanimanja". Ova radionica za cilj je imala prikaz šta nas sve motiviše da izaberemo određeno zanimanje. Učenici treba da prestavljanjem odabranog zanimanja napišu glavni motiv odabira baš tog zanimanja. Potom su učenici pogledali prezentaciju o izboru zanimanja i faktorima koji najčešće utiču na donošenje odluke o izboru zanimanja.

U središnjem dijelu časa učenici su prezentovali određena zanimanja koja su sami istraživali i prikazali na panoima najznačajnije odrednice tog zanimanja (koliko traje školovanje za to zanimanje, gdje se nalazi srednja škola ili fakultet vezan za odabrano zanimanje, koje sposobmosti mora posjedovati onaj ko se bavi tim zanimanjem, da li je školovanje za to zanimanje skupo i sl.) Istovremeno, dok traje grupni rad odrađen je i praktičan rad a to je prikaz rada zanimanja frizer.

Potom je odrađena radionica "Brod na otvorenom moru". U ovom dijelu časa željeli smo vidjeti koliko kod učenika preovladava snalažljivost, odnosno kako bi u određenoj situaciji postupili. Sa broda koji tone na gumeni čamac su mogli da ukrcaju 15 predmeta koji se nalaze na tonućem brodu. Oni trebaju rangirati po važnosti predmete koji im se nalaze na spisku.Ovom vježbom ukazujemo učenicima da u nekim zanimanjima od brzine snalaženja i sposobnosti adekvatnog rezonovanja zavisi očuvanje vlastitog ali i mnogih drugih života.

U završnom dijelu časa učenicima su prikazani rezultati testiranja njihovih interesovanja .

Razred: IX

Nastavna tema: Profesionalna orijentacija

Nastavna jedinka: Putevi obrazovanja – profesionalna interesovanja učenika

Tip časa:Upoznavanje sa novim sadržajima

Nastavne metode: Verbalno-tekstualne, ilustrativno-demonstrativne, praktičan rad učenika.

Oblici rada: Fontalni, grupni, individualni oblik i rad u paru.

Nastavna sredstva: Laptop, projektor, projekcino platno, hamer papiri, nastavni listovi, pribor za zanimanje frizera (pegla za kosu, četka, gel, rukavice, lak za kosu).

Cilj nastavnog časa: Prikaz sticanja određenog zanimanja, uočavanje procesa kroz koji prolazi pojedinac da bi stekao određeno zanimanje, vlastitim istraživanjem učenici prezentuju odrednice određenih zanimanja i uočavaju glavne karakteristike bitne za bavljenje određenim poslovima.

Zadaci nastavnog časa:

Obrazovni:

- Upoznavanje učenika sa faktorima koji su bitni za izbor određenog zanimanja;
- Upotrebljivost školskih kvalifikacija i spreme u tržištu rada;
- Procjena izgleda razvoja u nekim zanimanjima nakon školovanja i mogućnosti zarade,
- Upoznavanje sa objektivnim prilikama daljnjeg obrazovanja (mogućnost finansiranja puteva obrazovanja).

Odgojni:

- Učenici će kroz razgovore i učenje o načinima sticanja određenih zanimanja analizirati sebe te koliko žele određeno zanimanje i koliko se oni pronalaze u tom zanimanju.
- Kroz prezentaciju rezultata istraživanja učenicima oni će prepoznati koja su njihova najveća interesovanja.

Funkcionalni:

- Prepoznavanje vlastitih interesovanja i sposobnosti i na osnovu toga biramo put obrazovanja.
- Direktan prikaz rada u određenom zanimanju u toku samog časa.

Artikulacija nastavnog sata

Uvodni dio (15 min.), Radionica "Motivacioni putevi odabira zanimanja", Prezentacija "Zanimanja-donošenje odluke"

Glavni dio(25 min.), Prezentacija i prikaz panoa o određenim znimanjima koja su učenici istražili i predstavili.

Radionica "Brod na otvorenom moru"

Završni dio (5 min.) Prikaz rezultata učeničkih interesovanja (ranije odrađeno, prezentovani rezultati tabelarno i grafički.)

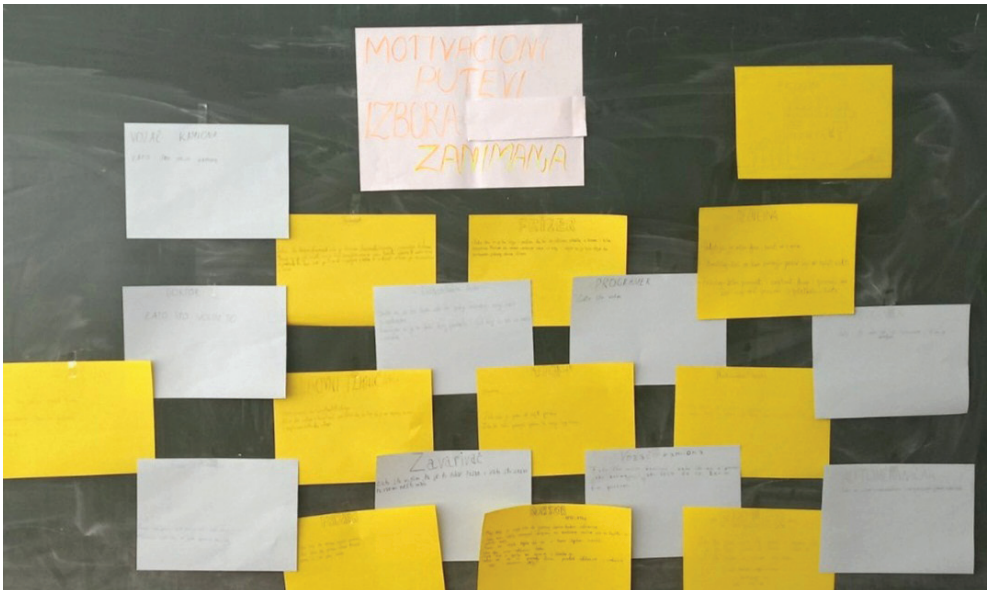
Uvodni dio:

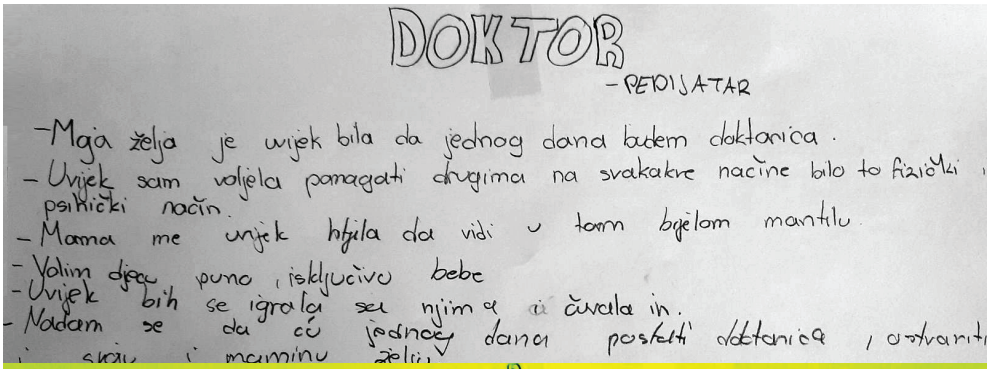
Pozdravljanje učenika, najavljivanje tematike današnjeg časa, rad na profesionalnoj orijentaciji. Na času sa vama prisutni razrednici IXa i IXb odjeljenja i pedagogica škole.

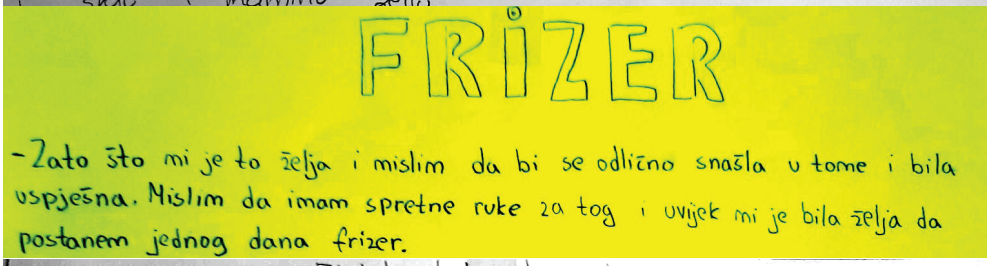
Učenicima se pominje Međunarodni dan obrazovanja i ističe važnost tog datuma i uopšte značaja obrazovanja za jednu državu.

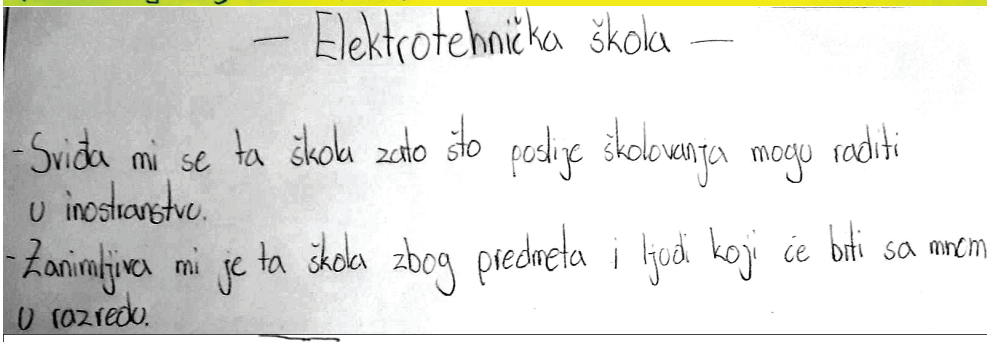
Učenike se zamoli za pažnju, zatim im se podijele čisti A4 listovi papira na kojim tražimo da učenici napišu velikim slovima jedno zanimanje (ono koje su već odabrali ili o kom razmišljaju da nastave školovanje za njega.)

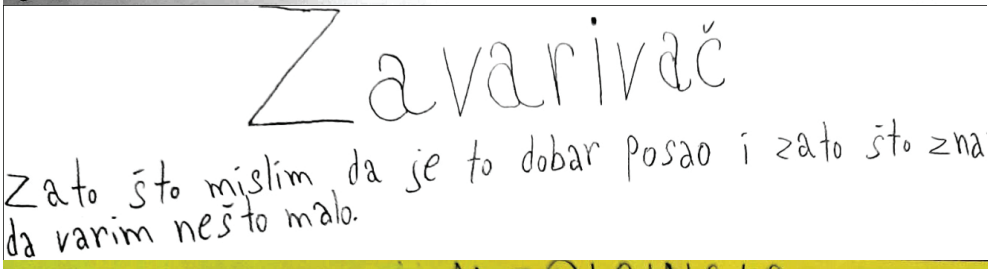
Ispod manjim slovima pišu najvažniji razlog zašto biraju to zanimanje. Učenici lijepe papire na tablu. Cilj ove vježbe je da potaknemo učenike na razmišljanje šta je to što oni žele i za šta misle da imaju sklonosti. Prikazali smo neke od odgovora učenika.

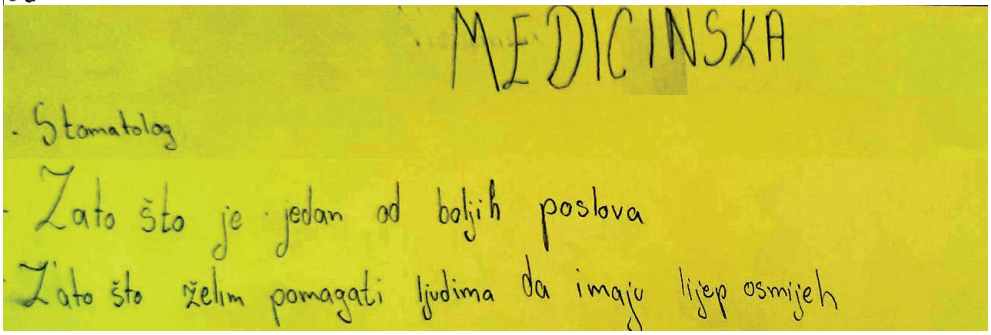

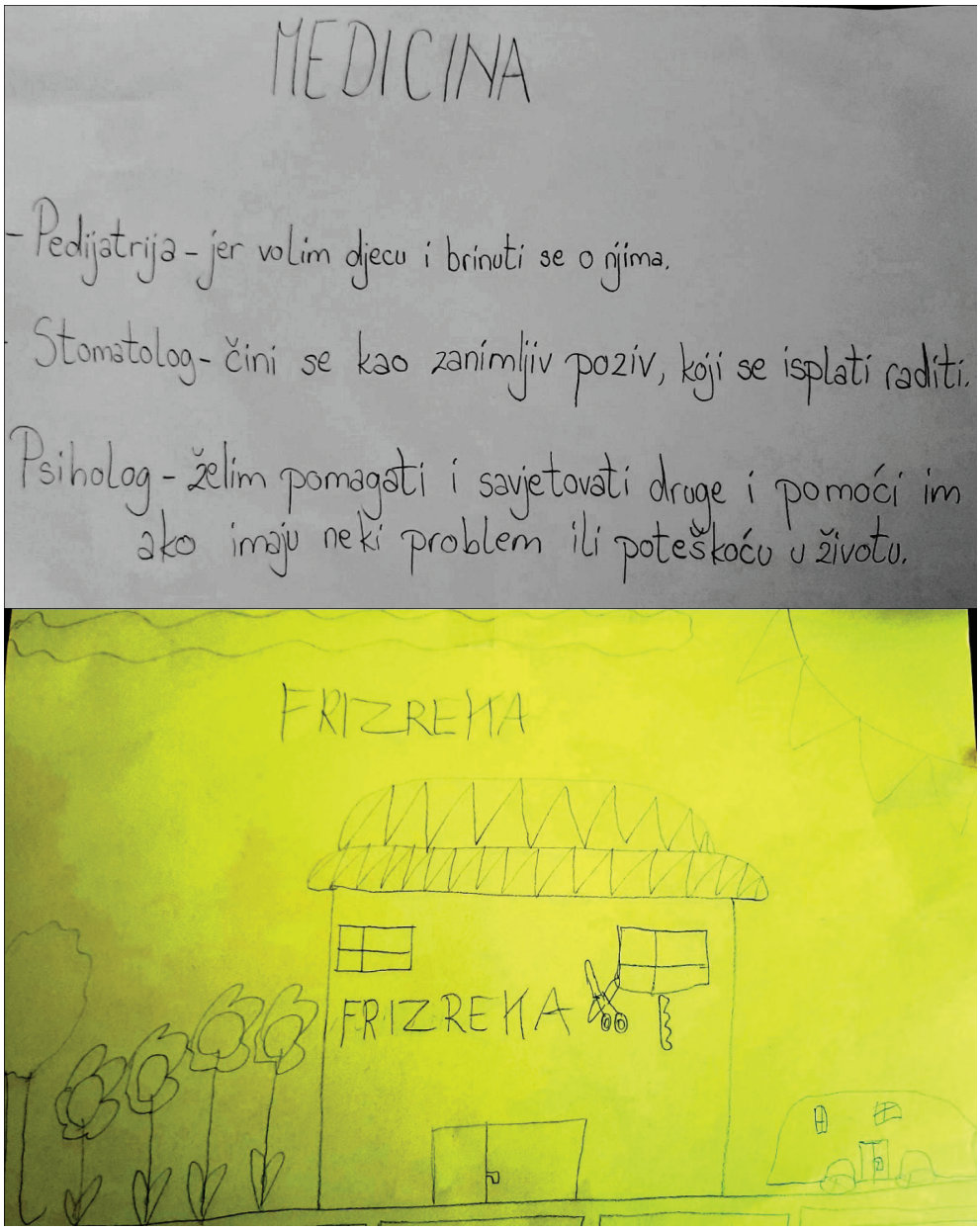

DOKTOR
- PEDIJATAR
-Moja želja je uvijek bila da jednog dana budem doktorica.
- Uvijek sam voljela pomagati drugima na svakakve načine bilo to fizički, psihički način.
- Mama me uvijek htjela da vidi u tom bijelom mantilu.
- Volim djecu puno, isključivo bebe
- Uvijek bih se igrala sa njima a ja čuvala ih.
- Nadam se da ću jednog dana postati doktorica, ostvariti

FRIZER
-Zato što mi je to želja i mislim da bi se odlično snašla u tome i bila uspješna. Mislim da imam spretne ruke za tog i uvijek mi je bila želja da postanem jednog dana frizer.

— Elektrotehnička škola —
-Svida mi se ta škola zato što poslije školovanja mogu raditi u inostranstvu.
-Zanimljiva mi je ta škola zbog predmeta i ljudi koji će biti sa mnom u razredu.

Zavarivač
Zato što mislim da je to dobar posao i zato što zna da varim nešto malo.

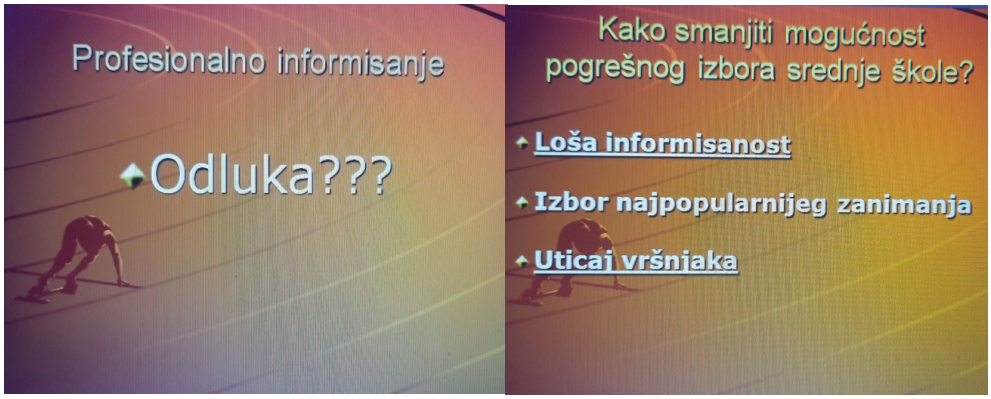

MEDICINSKA
- Stomatolog
- Zato što je jedan od boljih poslova
- Zato što želim pomagati ljudima da imaju lijep osmijeh

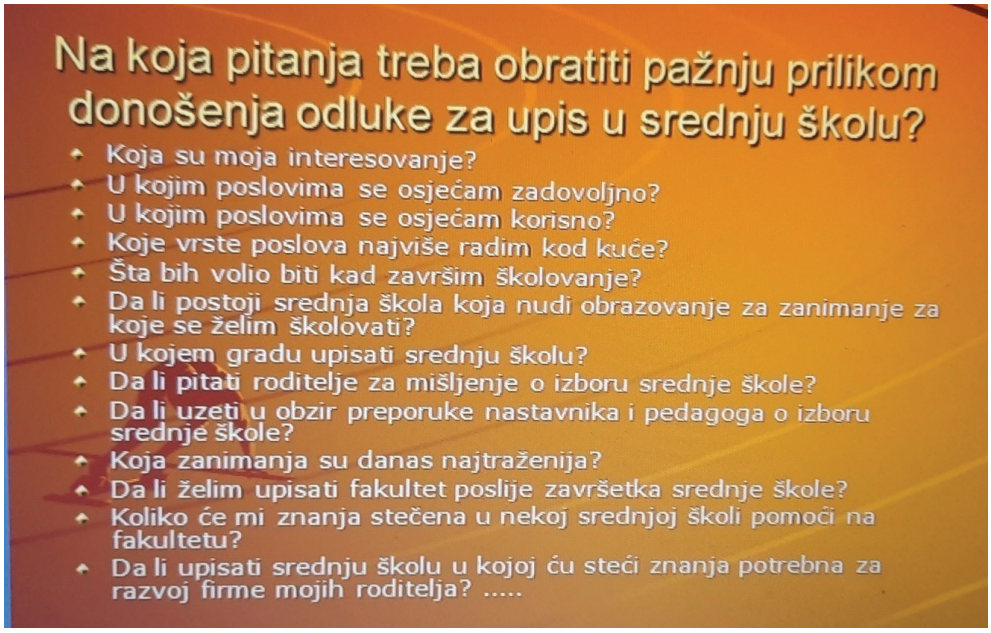

Najzanimljiviji je bio prikaz učenice sa posebnim potrebama koja je samo nacrtala crtež iskazavši time želju da bude frizer.

Zatim prelazimo na sljedeću etapu časa.

Učenicima puštamo video prezentaciju o zanimanjima i važnosti donošenja odluke uz ukazivanje zašto je uopće važno napraviti pravilan izbor zanimanja. Posao koji će obavljati u budućnosti traje godinama a poznato je da najbolje radimo posao ako ga obavljamo sa ljubavlju. U ovom dijelu je važno napomenuti učenicima da trebaju dobro da procijene šta je to što najviše vole raditi, šta najbolje znaju raditi i smatraju da imaju sposobnosti za taj posao. Također napominjemo i koje greške učenici najčešće čini prilikom odabira zanimanja (tri faktora prikazana na slajdu). Prezentacija je duža, a prikazano je par slajdova. Nakon izlaganja daje se mogućnost za pitanja učenika vezano za prezentaciju.

Glavni dio časa:

Učenici u paru (onako kako su pripremali svoje istraživačke radove) izlaze pred tablu i na plakatima prezentuju istraživana zanimanja. Nakon što učenici prezentuju jedno zanimanje ostali učenici imaju mogućnost da ih pitaju ono što ih interesuje u vezi sa tim zanimanjem. Sve izložene plakate lijepimpo na tablu, kako bi bilo reprezentativno ostalim učenicima.

Nakon izloženih plakata učenike dijelimo u grupe (grupe čine srodna zanimanja koja su učenici na početku časa pisali).

U ovom dijelu časa je radionica "Brod na otvorenom moru". Ovom aktivnošću željeli smo vidjeti koliko kod učenika preovladava snalažljivost, odnosno kako bi u određenoj situaciji postupili. Sa broda koji tone na gumeni čamac su mogli da ukrcaju 15 predmeta koji se nalaze na tonućem brodu. Oni trebaju rangirati po važnosti predmete koji im se nalaze na spisku. Ovom vježbom ukazujemo učenicima da u nekim zanimanjima od brzine snalaženja i sposobnosti adekvatnog rezonovanja zavisi očuvanje vlastitog ali i mnogih drugih života.

Istovremeno se odrađuje praktičan rad- demonstracija rada na zanimanju frizer. Jedna od učenica IX razreda uređuje kosu svojoj razrednici (koja je bila model).

Završni dio časa:

Učenicima putem video prezentacije prikazujemo rezultate testiranja profesionalnih interesa (Hollandov test profesionalnih interesa) odrađen na predhodnom času profesionalne orijentacije. Radi se o ukupnom stavu učenika (Prikaz na uzorku od 49 učenika Druge osnovne škole Srebrenik, koliko ih ide u IX razred), o tome šta to mlade interesuje i koja bi zanimanja izabrali za svoju budućnost.

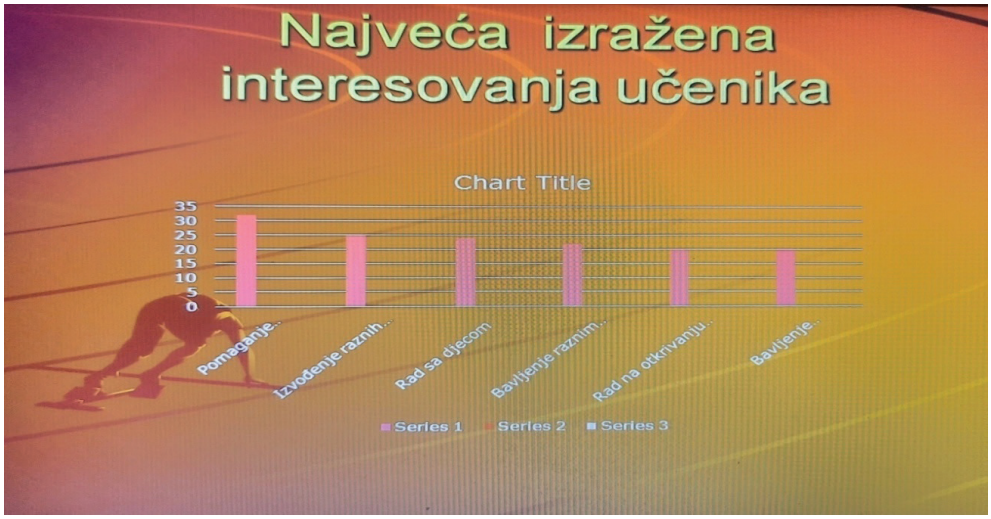
Istakli smo interesovanje učenika, a ovdje prikazujemo u skali od 1 do 3 najvažnija odnosno ona sa najviše glasova učenika da im se sviđa a ispod da im se ne sviđa određeno zanimanje.

Najveća izražena interesovanja učenika:

1. Pomaganje drugim ljudima da riješe svoje probleme, što je povezano sa zanimanjem psiholog, doktor i sl.,

2. Izvođenje raznih eksperimenata i istraživački rad, a zanimanja povezana za to su hemičari u labaratorijima, znanstvenici i sl.,

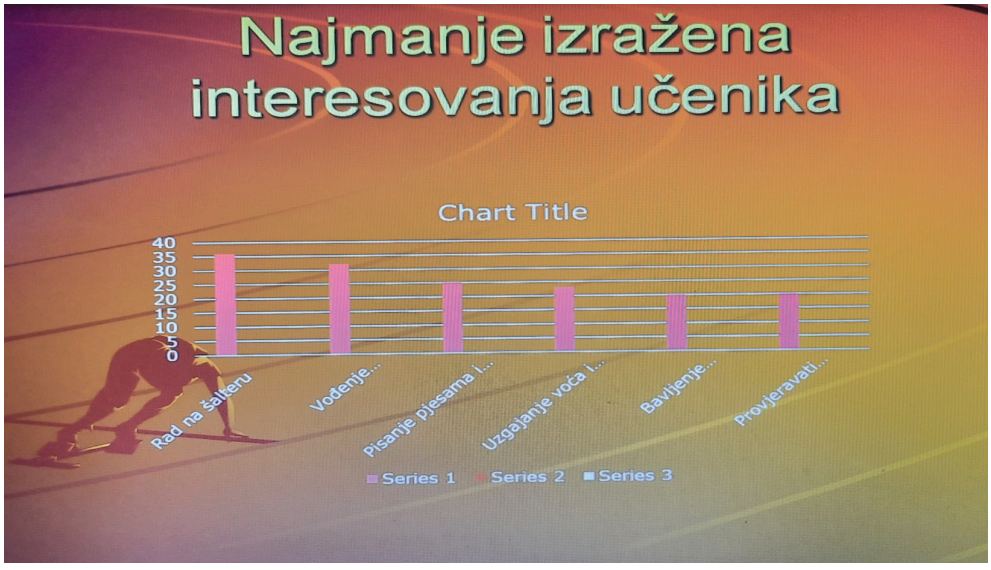
3. Interesovanje za rad sa djecom - zanimanja prosvjetni radnici, odgajatelji i sl.

Grafikonom smo prikazali analizu interesovanja učenika.

Najmanje izražena interesovanja učenika:

1. Rad na šalteru
2. Vođenje, kontrolor rada drugih ljudi što se povezuje sa zanimanjem poslovođa, kontrolora smjena u fabrikama i sl.
3. Pisanje pjesama ili priča

Najavljujemo učenicima da ćemo na sljedećem času profesionalne orijentacije raditi Gardnerov test procjene višestrukih inteligencija kod učenika.

Za formiranje slike o sebi, svojim mogućnostima pomoći će im ovaj test koji na osnovu izbora određenih tvrdnji prikazuju učenicima koje su im inteligencije dominantne (matematičko-logičke, lingvistička, muzička, interpersonalne, intraperssonalne, tjelesno-kinestetičke, vizuelno -prostorna).

Pohvale za sve učenike za saradnju u toku časa, a posebno ističemo praktičan rad i urađenu frizuru, kao i pohvala za grupu koja je najbolje odradila zadatak spašavanja sa broda koji tone.

Admir Sadiković

NASTAVNA PRIPREMA ZA OGLEDNO-UGLEDNI ČAS

OSNOVNI PODACI

Pozicija	Nastavnik njemačkog jezika
Škola	JU OŠ „Musa Ćazim Ćatić" Zelinja Donja Gradačac

SPECIFIČNI PODACI

Razred	VI - a
Nastavni predmet	Njemački jezik
Nastavna oblast	Gramatika
Nastavna jedinica	Ich bin so durstig!, WDH, Modalverb möchten
Tip časa	Obrada novog nastavnog sadržaja
Nastavne metode i strategije rada	Metoda pisanja, metoda logičkog povezivanja, dijaloška metoda, metoda razgovora u grupi
Nastavni oblici rada	Frontalni, grupni, individualni, rad u paru
Nastavna sredstva	Nastavni listići, nastavni panoi sa slikama
Nastavna pomagala	Nastavni listići, slike, kreda, tabla
Ciljevi časa	• Pravilna upotreba usvojenog gradiva na času i prepoznavanje funkcije modalnog glagola möchten

ZADACI

Odgojni	- podsticanje aktivnog učešća i saradnje učenika pri obradi novog gradiva - izgrađivanje istrajnosti, urednosti, sistematičnosti i međusobne saradnje
Obrazovni	- upoznavanje učenika s novim gramatičkim pravilom - uvježbavanje s učenicima gramatičkog pravila modalnog glagola - ponavljanje usvojenog gradiva iz oblasti gramatike
Funkcionalni	- primjena modalnog glagola u usmenom i pisanom izražavanju - razvijanje sposobnosti uočavanja, zaključivanja i povezivanja

ISHODI ČASA

Učenici će moći uočiti, razumjeti i upotrijebiti u dijalogu glagol željeti.

Učenici će moći uočiti i razlikovati upotrebu modalnog glagola u rečenici.

Učenici će znati upotrijebiti modalni glagol, naučiti pravilnu konstrukciju rečenice. Učenici će znati prepoznati značenje glagola željeti.

UVODNI DIO ČASA/SATA

Trajanje: 5- 8 minuta

Nastavnik pozdravlja učenike. Nastavnik počinje čas sa ponavljanjem konjugacije nekoliko glagola u prezentu i sa ponavljanjem nepoznatih riječi sa prethodnog časa. Nadovezat ćemo se na temu „ Essen und Trinken" i s tim u vezi ponoviti nepoznate riječi.

Nastavnik piše na tablu rečenicu: „Was trinkt Peter?" i pokazuje sliku na kojoj je nacrtano piće. Učenici bi trebali znati prepoznati sliku i odgovoriti na istu rečenicu: Peter trinkt Cola.

Nastavnik piše na tablu rečenicu: „Was isst Peter?" i pokazuje sliku na kojoj je nacrtano jelo. Učenici bi trebali znati prepoznati sliku i odgovoriti na istu rečenicu:

Peter isst Pommes.

GLAVNI DIO ČASA/SATA

Trajanje: 20- 25 minuta

Danas učimo jedan novi glagol, kojim ćemo produbiti naše znanje njemačkog jezika. Danas učimo modalni glagol „möchten". Nastavnik će objasniti upotrebu glagola i njegovu funkciju u rečenici. Napisat će na tabli kako se glagol konjugira.

möchten

Sg. 1. ich möchte	Pl. 1. wir möchten
2. du möchtest	2. ihr möchtet
3. er	3. sie möchten
sie möchte	Sie möchten
es	

Zatim nastavnik pita:

-Was möchte Klaus trinken?

Očekivani odgovor: Er möchte Cola trinken.

-Was möchte Klaus essen?

Očekivani odgovor: Er möchte Hamburger essen.

Nastavnik piše na tablu:

Klaus **möchte** Cola trinken.

Klaus **möchte** Hamburger essen.

Učenici bi trebali da prepoznaju gramatičko pravilo (modalni glagol möchten):

Nastavnik pojašnjava funkciju modalnog glagola möchten i njegovu upotrebu (pozicija i konjugacija).

Nastavljamo u daljem dijelu časa sa vježbama. U glavnom dijelu časa radit ćemo tri vježbe:

Übung / *Vježba*

1. Ergänze / *Dopuni*

a) Ich _____.

b) Wir _____.

c) Du _____.

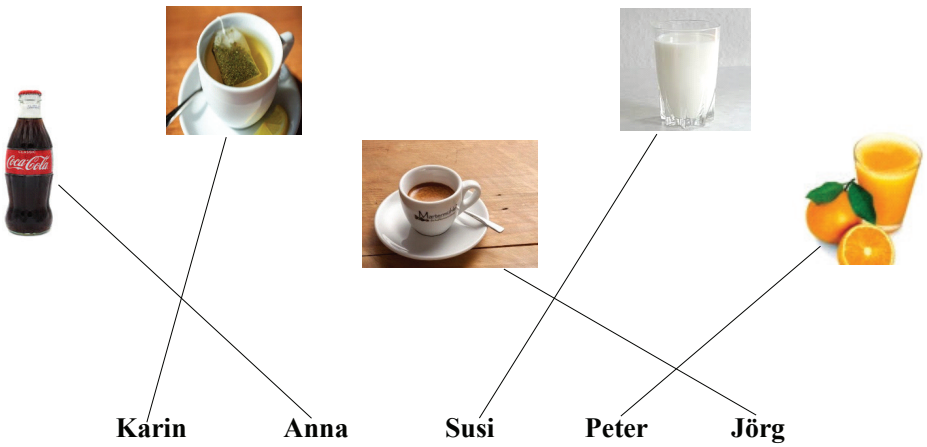
d) Er _____.

e) Ihr _____.

Übung / *Vježba*

2. Was möchten die Kinder trinken? / Verbinde und schreib!

Šta djeca žele da piju? Poveži i napiši!

a) Was möchte Karin trinken?

Karin _____

b) Was möchte Anna trinken?

Anna _____ .

c) Was möchte Susi trinken?

Susi _____ .

d) Was möchte Peter trinken?

Peter _____ .

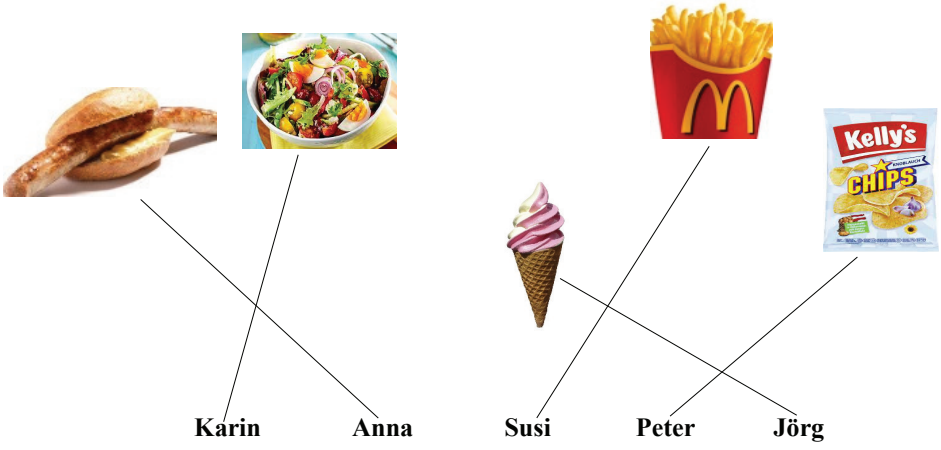
e) Was möchte Jörg trinken?

Jörg _____ .

Űbung / *Vježba*

3. Was möchten die Kinder essen? / Verbinde und schreib!

Šta djeca žele da jedu? Poveži i napiši!

ZAVRŠNI DIO ČASA/SATA

Trajanje: cca 10 minuta

Nastavnik će uzeti jednu sliku (jelo ili piće) i kazati npr. „Hallo. Ich heiße Admir. Ich möchte Schwarzbrot essen.“ i pitati prvog učenika u prvoj grupi „Wie heißt du? Was möchtest du essen/trinken?“

Učenici će pojedinačno iz svake grupe, izvlačiti po jednu sliku (jelo ili piće), predstaviti se po uzoru na nastavnika te kazati „Ich heiße... Ich möchte ... essen/trinken.“ Potom će nastaviti pitati sljedećeg učenika iz grupe.

Time ćemo još jednom ponoviti predstavljenje, konjugaciju glagola „möchten“, sva jela i pića i naravno glagole jesti i piti.

Domaća zadaća:

Űbung / *Vježba*

Finde 9 neue Wörter (5 horizontal und 4 vertikal)!

Pronađi 9 novih riječi (5 vodoravno i 4 uspravno)!

A	**P**	**F**	**E**	**L**	**T**	**A**	**S**	**C**	**H**	**E**
B	**Z**	**I**	**T**	**Z**	**U**	**I**	**L**	**H**	**A**	**W**
R	**F**	**S**	**A**	**L**	**A**	**T**	**M**	**I**	**M**	**E**
A	**D**	**C**	**X**	**Q**	**Q**	**E**	**I**	**P**	**B**	**E**
T	**X**	**H**	**Y**	**W**	**W**	**R**	**Z**	**S**	**U**	**R**
W	**S**	**X**	**R**	**B**	**R**	**O**	**T**	**W**	**R**	**T**
U	**T**	**Y**	**S**	**L**	**O**	**J**	**H**	**Y**	**G**	**Z**
R	**S**	**P**	**O**	**M**	**M**	**E**	**S**	**X**	**E**	**U**
S	**Q**	**R**	**V**	**M**	**L**	**I**	**Q**	**Z**	**R**	**G**
T	**W**	**M**	**C**	**K**	Ä	**S**	**E**	**U**	**Q**	**L**

Űbung / *Vježba*

Einen Satz für jedes Personalpronomen mit dem Modalverb „möchten“ schreiben, c.B.

Wir möchten Hausaufgaben schreiben.

PLAN TABLE

Napisati nastavke za prezent:

1. - e 1. - en

2. - st 2. - t

3. - t 3. - en

Was trinkt Peter?

- Peter trinkt Cola.

Was isst Peter?

Peter isst Pommes.

Das Modalverb möchten (željeti)

möchten

1. ich möchte	1. wir möchten
2. du möchtest	2. ihr möchtet
3. er	3. sie möchten
sie möchte	Sie möchten
es	

-Was möchte Peter trinken?

Peter **möchte** Cola trinken.

-Was möchte Peter essen?

Peter möchte Pommes essen.

Hausaufgaben / Domaća zadaća:

Űbung / Vježba

1. Finde 9 neue Wörter (5 horizontal und 4 vertikal)!

Pronađi 9 novih riječi (5 vodoravno i 4 uspravno)!

2. Einen Satz für jedes Personalpronomen mit dem Modalverb „möchten" schreiben, c.B.

Wir möchten Hausaufgaben schreiben.

Azra Kadić

„UČINIMO NAŠU OKOLINU ČISTIJOM“

razred: **četvrti razred devetogodišnje osnovne škole**

predmet: **Čas/Sat odjeljenske zajednice**

nastavna jedinica: **Učinimo našu okolinu čistijom**

tip časa: obrada novog gradiva

zadaci časa:

obrazovni – utvrđivanje znanja o naučenom iz oblasti: Zagađenje vode, zraka i tla, usvajanje novog znanja u vezi sa očuvanjem životne sredine, razvijanje spoznanje o krajobrazu, poticanje na oblike ponašanja usmjerene na zaštitu i očuvanje okoline, osposobljavanje učenika da uvide okolišne probleme i da reagiraju – pokušaju pronaći rješenje

odgojni – formiranje ekološke svijesti učenika; oblikovanje savjesnog ponašanja učenika u i prema prirodi; konstantno praćenje tematike zaštite životne sredine

funkcionalni – djelovanje u skladu sa naučenim: upućivanje i drugih na prijateljsko ponašanje prema okolišu; osposobljenost za očuvanje lokalne i svjetske prirodne baštine

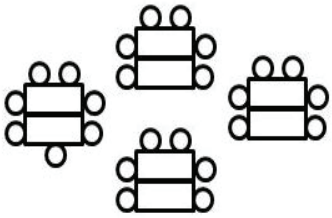
nastavna metoda: usmeno izlaganje, razgovor, diskusija, pismeni rad

oblici rada: frontalni, grupni, partnerski, indidivualni

nastavna sredstva i pomagala: TV, CD: Green pack Junior, nastavna plakata, nastavni listići i listovi

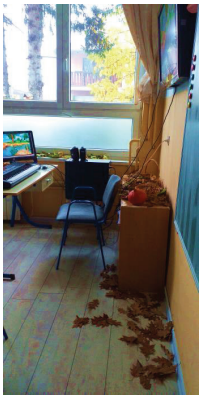
međupredmetna korelacija: Moja okolina, Muzička kultura, Engleski jezik, Tjelesni i zdravstveni odgoj, Likovna kultura

Raspored učenika (25) i namještaja u učionici.

Uređenje učionice.

UDČ - 2’

Učenici pjevaju pjesmicu o prirodi ‘’Nature’’ na engleskom jeziku - https://youtu.be/bi3nHgwxssc. Pitam učenike: O čemu pjeva pjesmica? Zašto baš o prirodi? Šta je priroda? Šta smo, do sada, učili o prirodi?

Pitanje u vezi sa najavom časa: Šta mislite, o čemu ćemo danas razgovarati na času ČOZ/SOZ-a?

GDČ – 31’

1’ Razgovaramo – bili smo u gradskom parku. Kakvu su prirodu vidjeli? Kako je park izgledao? Da li je park bio čist? Da li park bio očišćen?

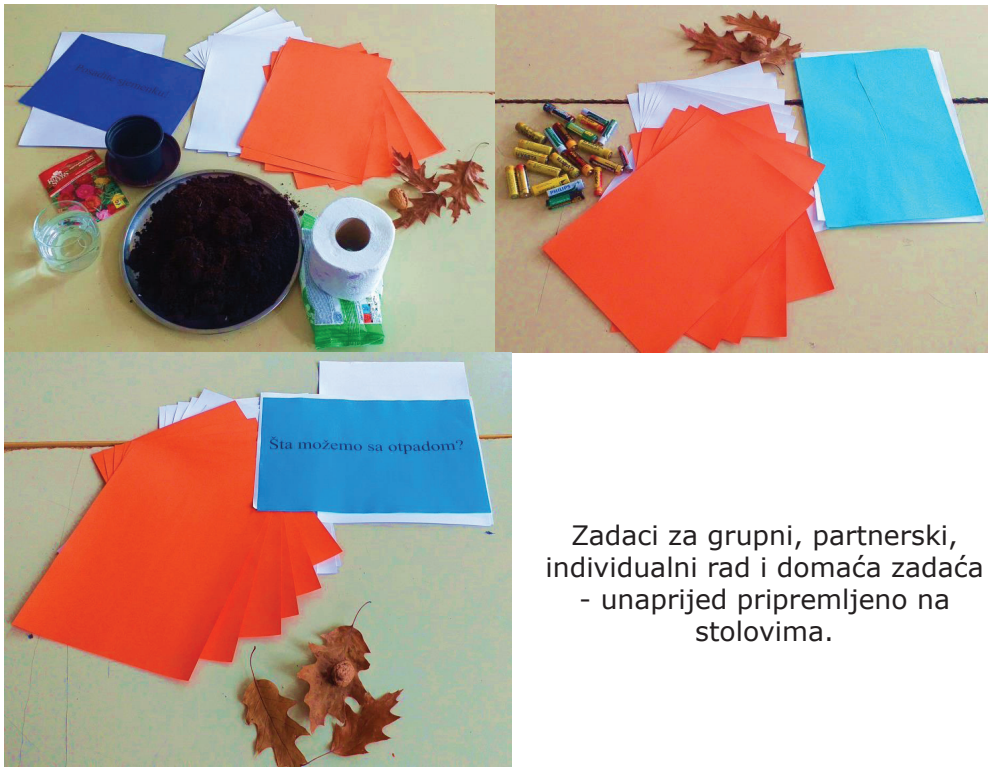
Posjeta gradskom parku.

2’ Predstavljam animirani film na školskom TV ekranu. Poslije gledanja filma – postavljam pitanja: Šta smo vidjeli? Ko je izvor zagađenja? Kakve su posljedice za čovjeka? Kakve su posljedice za biljke i životinje? Zašto je to baš ovako? Šta mi možemo učiniti da to spriječimo? Šta drugi mogu učiniti da se ovo ne ponovi?

Animirani film ‘’Zagađenost vode’’.

9’- Učenici već sjede u grupama, po šest učenika. Nalažem im da urade zadatke, unaprijed pripremljene, za svaku grupu. Zadaci se nalaze na plavim papirima.

Zadaci za grupni, partnerski, individualni rad i domaća zadaća - unaprijed pripremljeno na stolovima.

Zadaci grupa se nalaze na plavim papirima.

Predstavljam zadatke grupa.

I grupa – Šta se može reciklirati?

II grupa – Napišite savjete kako možemo učiniti okolinu čistijom!

III grupa – Šta možemo sa otpadom? (Prikupljanje e-otpada u našoj školi.)

IV grupa – Posadite sjemenku!

Nakon uratka – učenici prezentiraju urađeno. Svi predstavnici grupe pojašnjavaju zajednički rad i rezultate rada.

Rad učenika u grupi.

1’ - Igramo se ekoloških igara. Učenicima izgovaram rečenice i oni, na osnovu zadataka predstavljenih u njima, rade zadato.

Ako zatvarate slavinu kada završite - pljesnite rukama.

Ukoliko pokupite iza sebe smeće poslije piknika u prirodi – pucketajte prstima.

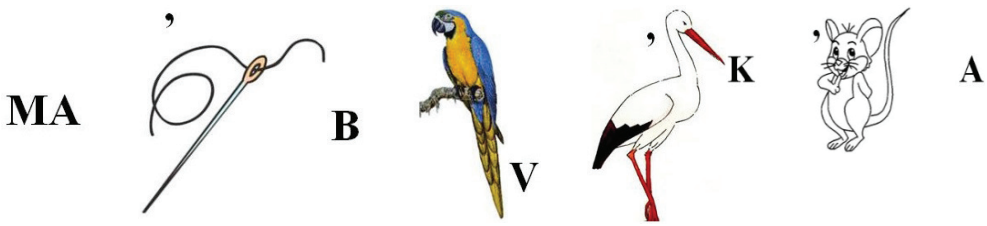
Potapšite koljena ukoliko umjesto plastičnih kesa koristite platnene.

Lupnite nogom ako se ljutite ko ne isključuje svjetlo kada izlazi iz prostorije koju više ne koristi.

Ko voli prirodu neka skoči u vis!

8′ - Učenicima nalažem da će raditi zadatke u parovima – prema mjestu sjedanja. Predstavljam zadatke iz partnerskog oblika rada (12 parova i 1 učenik samostalno) zadate na nastavnim listovima bijele boje.

1. Napišite riječ ‘’priroda’’ na engleskom jeziku!
2. Napišite nekoliko pridjeva uz imenicu ‘’priroda’’!
3. Nacrtajte čistu prirodu!
4. Nacrtajte zagađenu prirodu!
5. Šta je okolina?
6. Napišite dublete imenice ‘’okolina’’!
7. Šta je priroda?
8. Nacrtajte neživu prirodu i imenujte je!
9. Nacrtaj živu prirodu i imenuj je!
10. Riješite rebus! Napišite kako se zagađuje ta prirodna pojava! (magla)
11. Riješite rebus! Napišite kako se zagađuje ta prirodna pojava! (bara)
12. Riješite rebus! Napišite kako se zagađuje ta prirodna pojava! (voda)
13. Riješite rebus! Napišite kako se zagađuje ta prirodna pojava! (kiša)

Rebusi u postavljenjim zadacima.

Rad učenika u partnerskom obliku rada.

2’ - Pokazujem nastavni plakat: ‘’Stop – tako ne valja’’. Pitam učenike: Šta to nije u redu u ponašanju djece? Kako treba da se ponašamo u prirodi?

Nastavni plakat ‘’Stop – tako ne valja!’’ – učenica pojašnjava i analizira.

Učenici sviraju melodije prirode. Muzikom se pokušava kod učenika razviti senzibilitet prema prirodi zvukovima muzičkih instrumenata koji oponašaju zvukove prirode.

3′ - Kanita svira na klavijaturama ‘’Labuđe jezero’’, Asja izvodi na gitari ‘’Četiri godišnja doba’’, Iman svira na violini kompoziciju ‘’Jesen’’ i Sanita na harmonici ‘’Farma koka’’. Sve su učenice Osnovne muzičke škole ‘’Avdo Smajlović’’ u Visokom.

Uređenje učionice – muzički kutak.
Uređenje učionice je u skladu sa temom godišnjeg doba/jesen (nastavni čas je izveden u oktobru).

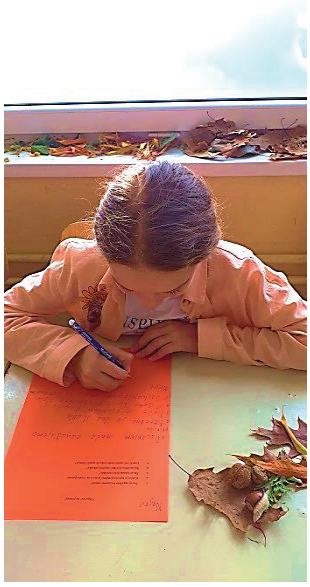

Učenice sviraju na muzičkim instrumentima.

5’ - Nalažem učenicima da će raditi samostalno. Na stolovima su unaprijed pripremljeni zadaci na papirima narandžaste boje. Prezentiram zadatke za individualni rad učenika.

1. Šta se zagađuje bacanjem smeća? (PRIRODA)
2. Koliko je stabala potrebno posjeći za 1 tonu papira? (DVA STABLA)
3. Šta se nikada neće razraditi? (STIROPOR)
4. Jeste li već učinili nešto kako bi spasili Zemlju?

Rad učenice u individualnom obliku rada.

Obrazovna uloga učitelja na ovom času je bila u skladu sa savremenim konceptom pedagogije i obrnutim didaktičkim trouglom – učenik je bio u centru nastavnog procesa, a učenje je bilo facilitirano. Učitelj nije bio prenositelj znanja, jedina osoba koja je izvor informacija, nego facilitator u procesu usvajanja znanja, vještina i navika. Težiste odgojno-obrazovne uloge učitelja je bila detaljna priprema nastavnog procesa u kome učenici uče jedni od drugih a uz pomoć unaprijed pripremljenih nastavnih sadržaja koncipiranih u skladu sa: zahtjevima nastavnog programa za nastavni predmet ĆOZ/SOZ za IV razred, prethodnim znanjima učenika i sposobnostima učenika (učitelj je osoba koja najbolje poznaje učenike i, prema njihovim obrazovnim mogućnostima, osmišljava odgojno-obrazovne aktivnosti).

Domaća zadaća je izuzetno važan čimbenik u razrednoj nastavi, pa čak i u nastavnim predmetima koji se ne ocjenjuju – ČOZ/SOZ. Svrha domaće zadaće u ovom nastavnom predmetu a za konkretnu nastavnu jedinicu je bilo ponavljanje, vježbanje i permanentno bavljanje nastavnom temom.

Predstavlja se domaća zadaća učenika koji su je naknadno uradili. Urađenu domaću zadaću su pojedini učenici prezentirali na narednom času ČOZ/SOZ-a, u uvodnom dijelu časa. Dakle, i na nastavnom času ČOZ/SOZ-a koji je slijedio nastavili smo da kontinuirano obrađujemo i ponavljamo nastavnu temu.

ZDČ – 2’

1’ - Ponavljanje – šta smo danas naučili na ovom času? Nekoliko učenika izgovara rečenice kojima izražavaju zapamćeno.

1’ - Zadajem domaću zadaću. Na stolovima se nalaze listovi bijele boje na kojima je zadata domaća zadaća. Predstavljam domaću zadaću – zadatke i urađenu domaću zadaću.

Napiši kako da okolina bude čišća!

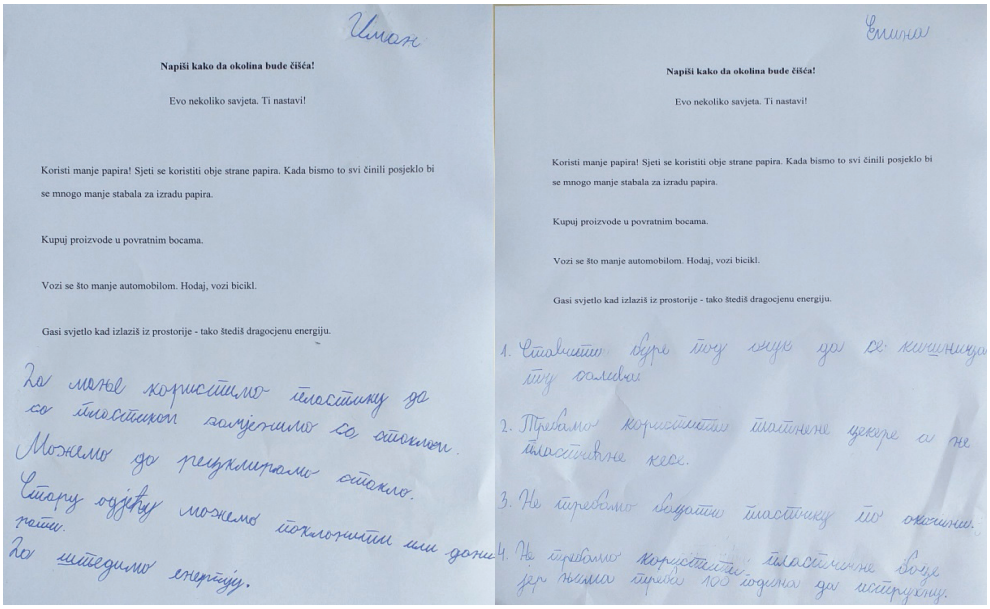
Evo nekoliko savjeta. Ti nastavi!

Koristi manje papira! Sjeti se koristiti obje strane papira. Kada bismo to svi činili - posjeklo bi se mnogo manje stabala za izradu papira.

Kupuj proizvode u povratnim bocama.

Vozi se što manje automobilom. Hodaj, vozi bicikl.

Gasi svjetlo kad izlaziš iz prostorije - tako štediš dragocjenu energiju.

Imaš

Napiši kako da okolina bude čišća!

Evo nekoliko savjeta. Ti nastavi!

Koristi manje papira! Sjeti se koristiti obje strane papira. Kada bismo to svi činili posjeklo bi se mnogo manje stabala za izradu papira.

Kupuj proizvode u povratnim bocama.

Vozi se što manje automobilom. Hodaj, vozi bicikl.

Gasi svjetlo kad izlaziš iz prostorije - tako štediš dragocjenu energiju.

Za manje korištenje plastiku za
sa plastikom zamjenimo sa staklom.
Možemo da recikliramo staklo.
Staru odjeću možemo poklanjati ili donijeti.
Za štedimo energiju.

Emina

Napiši kako da okolina bude čišća!

Evo nekoliko savjeta. Ti nastavi!

Koristi manje papira! Sjeti se koristiti obje strane papira. Kada bismo to svi činili posjeklo bi se mnogo manje stabala za izradu papira.

Kupuj proizvode u povratnim bocama.

Vozi se što manje automobilom. Hodaj, vozi bicikl.

Gasi svjetlo kad izlaziš iz prostorije - tako štediš dragocjenu energiju.

1. Ostavimo vodu koju ne koristimo tu samu
2. Trebamo koristiti platnene vrećice a ne plastične kese.
3. Ne trebamo bacati plastiku po okolini.
4. Ne trebamo koristiti plastične boce jer nam treba 100 godina da istrunu.

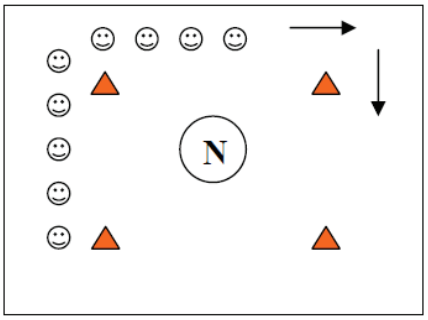
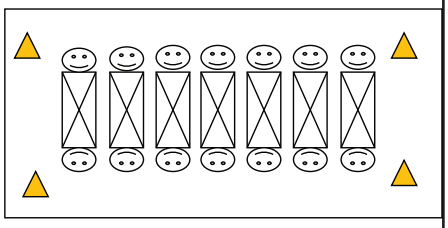
Primjeri urađene domaće zadaće.

Sabina Genjac

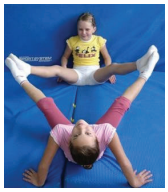
PISANA PRIPREMA ZA REALIZACIJU NASTAVNOG SATA IZ TJELESNOG I ZDRAVSTVENOG ODGOJA

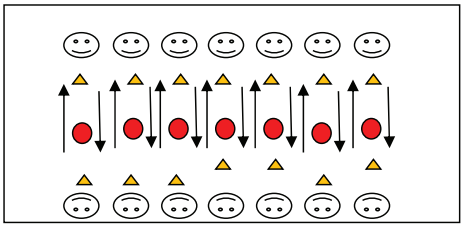
OPĆI PODACI:	
Škola:	OŠ''Alija Nametak'', Buci
Razred i odjeljenje:	IV 2
Datum, dan i vrijeme:	Ponedjeljak, 05.12.2022. god.
Realizator nastavnog sata:	Sabina Genjac, prof. razredne nastave
SPECIFIČNI PODACI:	
Nastavna jedinica:	**Osnovno dodavanje i hvatanje lopte u mjesu i kretanju (K);** Naskok na povišenje do 60 cm i različiti saskoci; Brzo trčanje do 50 m iz poluvisokog starta
Tip nastavnog sata:	Edukacija sportske tehnike
Nastavne metode:	Izlaganje, demonstracija, postavljanje i rješavanje motoričkih zadataka, metoda standardno-ponavljajućeg vježbanja
Metodičko-organizacijski oblici rada:	Frontalni, rad u paru, grupni, paralelno odjeljenski

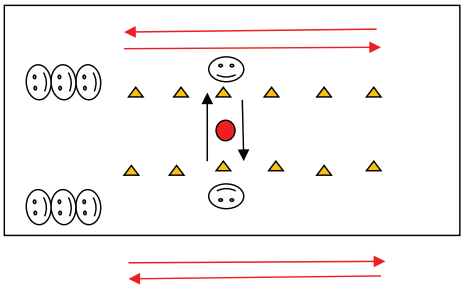
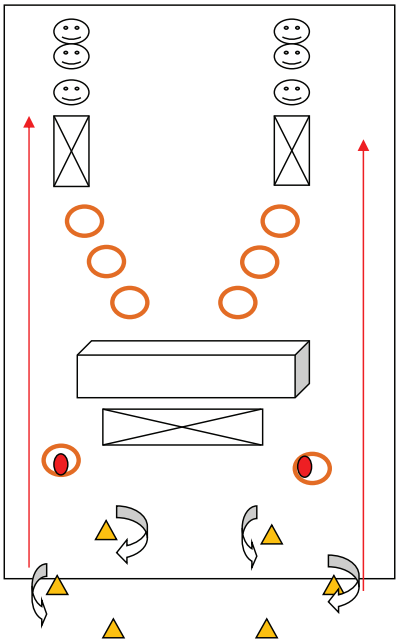
Nastavna sredstva:	Strunjače, lopte, obruči, šv.sanduk, čunjevi, baloni
CILJ:	Usvojiti osnovno dodavanje i hvatanje lopte u mjestu i kretanju kao osnovnih elemenata sportske košarkaške igre te kombinacijom naskoka na povišenje, brzog trčanja i ostalih usvojenih motoričkih kretanja utjecati na razvoj koordinacije cijelog tijela u prostoru i prostornu orijentaciju kao i na razvoj brzine i eksplozivne snage.
ZADACI: **1) Antropološki:** a) antropometrijske karakteristike	Utjecati na ukupan pravilan rast i razvoj učenika, posebice na jačanje različitih skupina mišića, na razvoj pokretljivosti zglobova i kralješnice i smanjenje masnog tkiva te labavljenje i opuštanje svih mišićnih skupina.
b) motoričke sposobnosti	Utjecati na razvoj opće motorike, razvoj snage, koordinacije i preciznosti, povećanje spretnosti i fleksibilnosti, razvoj eksplozivne snage.
c) funkcionalne sposobnosti	Utjecati na povećanje funkcija krvožilnog sustava, dišnog sustava, na rad srca za regulaciju procesa za vrijeme napora (posebno u glavnom B dijelu sata) i odmora (u završnom dijelu sata).
2) Obrazovni:	Usvojiti nova motorička gibanja: Dodavanje i hvatanje lopte u mjestu i kretanju kao osnovnih elemenata sportske košarkaške igre, uvježbavanje sunožnog naskoka iz mjesta na povišenje do 60 cm te kombinirati elemente košarkaške igre u različitim kretnim manifestacijama
3) Odgojni:	Razvijanje osjećaja potrebe za kretanjem i formiranje karakternih crta kao što su upornost i istrajnost, poštivanje pravila igre. Utjecati na razvoj navika za vježbanjem samostalno, u paru ili manjoj skupini. Razvoj svijesti o potrebi suradnje i međusobnom pomaganju.

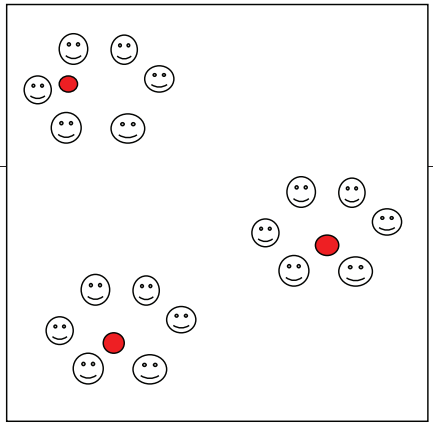
DIO ČASA	SADRŽAJ	ORGANIZACIONO – METODSKE NAPOMENE
UVODNI DIO	1. Uvod u organizaciju časa - Postrojavanje učenika u vrstu - Formiranje kolone i frontalnim oblikom rada preći na izvođenje konkretnih zadataka 2. Hodanje sa zadacima - hodanje - hodanje na prstima - hodanje na petama - hodanje sa naizmjeničnim kruženjem ruku iz ramena - hodanje bočnim dokoracima sa uzručenjem i priručenjem i promjenom smjera kretanja 3. Trčanje sa zadacima - trčanje sa niskim podizanjem koljena (niski skip) - trčanje sa visokim podizanjem koljenima (visoki skip) -trčanje sa zabacivanjem potkoljenica - Hodanje kroz duboki uzdah ruke visoko u uzručenju i izah.	Frontalni oblik rada Rad u koloni Učenici u koloni jedan iza drugog izvode kretne zadatke, krećući se kružno po dvorani. Dodatnim vježbama za ruke u uvodnom dijelu sata učenici razgibavaju ruke i rameni pojas.
DIO ČASA **PRIPREMNI DIO**	**SADRŽAJ** - Postrojavanje učenika u vrstu i podjela u parove.	**ORGANIZACIONO – METODSKE NAPOMENE** Rad u paru Učenici izvode vježbe oblikovanja u paru na strunjačama. Strunjače su postavljene po sredini sale prije početka nastavnog sata.

PRIPREMNI DIO	VJEŽBE OBLIKOVANJA		
	OPIS VJEŽBE	**UTJECAJ VJEŽBE**	**CRTEŽ**
	Vježbe oblikovanja u paru bez rekvizita 1. P. p. Parovi stoje leđa o leđa i drže se za ruke. Kroz odručenje uzručiti i podizati se na prste, a zatim se vratiti u p.p.	Jačanje i istezanje mišića ruku i ramenog pojasa.	
	2. P. p. Parovi stoje jedan naspram drugog spojenih ruku u raskoračnom stavu i pretklonu. Naizmjeničnim zamasima podizati ruke i rotirati trup.	Jačanje i istezanje mišića ruku, ramenog pojasa, zadnje i bočne strane trupa	
	3. P. p. Parovi stoje leđa o leđa u raskoračnom stavu. Zakačeni međusobno rukama u laktovima izvoditi naizmjenično pretklon trupom pri tome podižući suvježbača.	Jačanje i istezanje mišića ruku i ramenog pojasa, istezanje trupa. Razvoj pokretljivosti kičmenog stuba.	
	4. P.p. Raskoračni stav, ruke na suvježbačevim ramenima. Izvoditi čučanj naizmjenično u jednu pa u drugu stranu.	Jačanje i istezanje nogu i karličnog pojasa.	

	5. P.p. Ležeći na stomaku jedan naspam drugog, ruke spojene u razručenju. Istovremeno uzručiti i podizati trup što više, a zatim se vraćati u p.p.	Jačanje mišića ramena, leđa i glutealne regije.	
	6. P.p. Ležeći na leđima, ruke spojene iznad glave. Podizati pružene noge, dodirnuti se znad glave i vratiti u p.p.	Jačanje mišića trbušnog pojasa.	
	7. P.p. Sjedeći u raskoraku, uhvatiti se za ruke. Oslonac na podlakticama, zajedno izvoditi raznoženja, spojenih nogu i vraćati u p.p.	Jačanje trbušnih mišića i mišića karličnog pojasa.	
	8. P.p. Sjedeći u raskoraku jedan naspram drugog, uhvatiti se za ruke. Naizmjenično povlačiti partnera optimalno u pretklon.		
	9. P.p. Raskoračni stav, leđa o leđa. Držeći se za ruke istovremeno se spuštati u čučanj i vraćati se u početni položaj.	Istezanje mišića leđa, nogu i karličnog pojasa.	

		Jačanje mišića nogu.	
	SADRŽAJ	**ORGANIZACIONO – METODSKE NAPOMENE**	
GLAVNI DIO	**"A" DIO SATA** 1. Isticanje nastavne jedinice - osnovno dodavanje i hvatanje lopte u mjestu i kretanju kao osnovnih elemenata sportske košarkaške igre 2. Dodavanje i hvatanje lopte u mjestu Učenici podijeljeni u dvojke međusobno izvode dodavanje i hvatanje lopte dvjema rukama u mjestu. U trenutku hvatanja lopte učenik stoji u paralelnom stavu, obje ruke ispruža prema lopti i kada ju uhvati, amortizacijom loptu privlači prsima. Nakon toga izvodi iskorak naprijed jednom nogom i objema rukama izbacuje loptu prema suvježbaču i izvode: - direktno dodavanje i hvatanje u visini prsa - indirektno dodavanje i hvatanje 2. Dodavanje i hvatanje lopte u kretanju Učenici su u dvije kolone. Parovi se bočnim dokoracma kreću i dodavaju i hvataju loptu. Dodavanje i hvatanje lopte u kretanju izvodi se u smjeru prsiju učenika, pri čemu učenik s loptom u rukama smije napraviti najviše dva koraka. Pokret rukama kod dodavanja i hvatanja u	**Paralelno odjeljenski oblik rada** **Rad u dvojkama** Nastavnik sa učenikom demonstrira vježbu, a zatim učenici pristupaju realizaciji iste. Nastavnik prati učenike, usmjerava, koriguje i pruža potrebnu asistenciju.	

	kretanju isti je kao kod izvedbe ovoga zadatka u mjestu. U jednom smjeru vrše direktno dodavanje, a u suprotnom smjeru indirektno. 3. Dodavanje, hvatanje i vođenje lopte u kretanju. Učenici su u dvije kolone. Parovi iz kolona su postavljeni nogama u smjeru kretanja, a prsima i licem jedan prema drugom i ponavljaju prethodnu vježbu samo direktnim dodavanjem sa dodatnom vježbom vođenja lopte. **"B" DIO SATA** **Štafetna igra (takmičenje ekipa)** Učenici se takmiče kroz pologon koji omogućava uvježbavanje različitih motoričkih kretnji i elemenata košarke. **Poligon** -kolut naprijed - sunožni poskoci kroz obručeve - snožni naskok na švedski sto i saskok naprijed - vođenje lopte slalomom oko čunjeva - gađanje koša skok-šutom - hvatanje lopte, vraćanje u obruč i brzo pravolinijsko trčanje na začelje kolone	 Paralelno odjeljenski oblik rada
ZAVRŠNI DIO SATA	**SADRŽAJ** **Elementarna igra : Lebdeća dušica (balon)** Učenici su podijeljeni u manje skupine	

	koje imaju jednaki broj igrača i svaka je u svom prostoru u sjedećem položaju. Svaka skupina ima balon. Na znak bacaju balon u zrak i stalnim odbijanjem nastoje ga zadržati što duže u zraku, a da ne padne na tlo. Pobjednik je ekipa koja najduže zadrži balon u zraku.	 - Nakon demonstracije prolaska kroz poligon, učenici se takmiče izvršavajući zadate motoričke zadatke. Pobjednik je ekipa koja ostvari veći broj pogodaka u koš. - Nastavnik prati učenike, usmjerava, koriguje i pruža potrebnu asistenciju **ORGANIZACIONO – METODSKE NAPOMENE** **Grupni oblik rada**

IZ PROGRAMA STRUČNOG USAVRŠAVANJA NASTAVNIKA

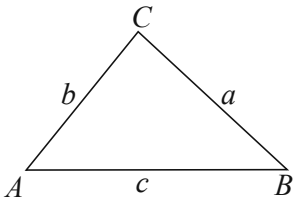
Šefket Arslanagić, Daniela Zubović

TEOREMA O ZBIRU I RAZLICI DVIJU STRANICA TROUGLA I NJENA PRIMJENA

U ovom radu ćemo dati dokaz jedne od najznačajnih teorema koja se tiče odnosa stranica trougla, kao i nekoliko primjera gdje se ova teorema primjenjuje.

Teorema 1: U svakom trouglu ΔABC ma koja stranica trougla je manja od zbira ostale dvije stranice tog trougla, a veća je od razlike ostale dvije stranice tog trougla (nejednakost trougla).

Dokaz: Iz askioma rastojanja imamo da je za ma koje tri nekolinearne tačke A, B, C (tj. tri tačke A, B, C koje ne pripadaju istoj pravoj) $m(AB) < m(AC) + m(BC)$ pa je svaka stranica trougla manja od zbira ostalih dviju stranica tog trougla (sl.1).

sl. 1

$$|b-c| < a < b+c$$
$$|a-c| < b < a+c$$
$$|a-b| < c < a+b$$

Dokažimo sada da je ma koja stranica trougla veća od razlike ostale dvije stranice tog trougla. Neka je $AB \geq BC \geq CA$. Tada je očigledno $AB > BC - CA$, a nejednakosti $BC > AB - CA$ i $CA > AB - BC$ slijede iz nejednakosti $AC + BC > AB$.

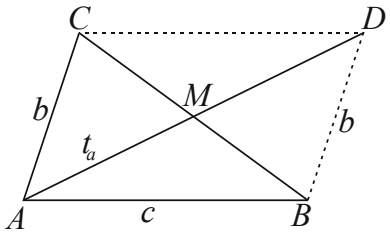
Daćemo više primjera koji se mogu riješiti dosta brzo primjenom ove teoreme.

Primjer 1. Dokazati da je svaka stranica trougla manja od njegovog poluobima.

Rješenje: Prema Teoremi 1. je $a<b+c$, a odavde $a+a<a+b+c$, tj. $a<\frac{1}{2}(a+b+c)$, što je i trebalo dokazati.

Primjer 2. Dokazati da je svaka težišnica trougla manja od poluzbira stranica tog trougla između kojih se ona nalazi.

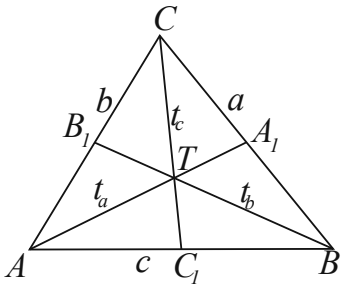
Rješenje: Neka je $AM=t_a$. Neka je D tačka na polupravoj AM tako da tačka M bude središte duži AD (sl.2). Sada je $AD=2t_a$ i $BD=AC=b$ (jer je četverougao $ABCD$ paralelogram) pa je prema Teoremi 1. $AD<AB+BD$, tj. $2t_a<b+c$ ili $t_a<\frac{1}{2}(b+c)$, što je i trebalo dokazati.

sl. 2

Primjer 3. Dokazati da je zbir težišnica trougla veći od poluobima , a manji od obima trougla.

Rješenje: Prema Teoremi 1. imamo (sl.3):

sl. 3

$$\Delta ABA_1: t_a > c-\frac{a}{2},$$

$$\Delta BCB_1: t_b > a-\frac{b}{2},$$

$$\Delta ACC_1: t_c > b-\frac{c}{2},$$

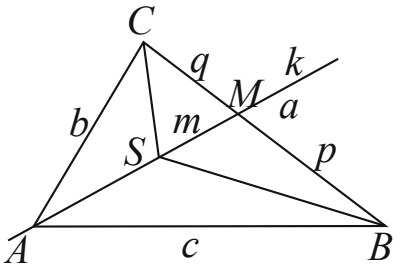
odakle nakon sabiranja dobijamo: $t_a+t_b+t_c>\frac{1}{2}(a+b+c)$.

Iz Primjera 2. imamo: $t_a < \frac{1}{2}(b+c),\ t_c < \frac{1}{2}(a+c), t_c < \frac{1}{2}(a+b)$,

odakle sabiranjem dobijamo da je: $t_a + t_b + t_c < a + b + c$.

Primjer 4. Dokazati da ako je S jedna tačka u unutrašnjoj oblasti trouglu ΔABC, tada vrijedi $AS + SB < AC + CB$.

Rješenje: Neka je k prava određena tačkama A i S i neka je $k \cap BC = \{M\}$, $MB = p, MC = q$ i $SM = m$ (sl.4). Prema Teoremi 1. primjenjenoj na trougao ΔAMC imamo $AS + m < b + q$, a primjenom Teoreme 1. na trougao ΔMBS imamo $SB < m + p$.

sl. 4

Sabiranjem prethodne dvije nejednakosti dobijamo:

$$AS + SB + m < b + p + q + m,$$

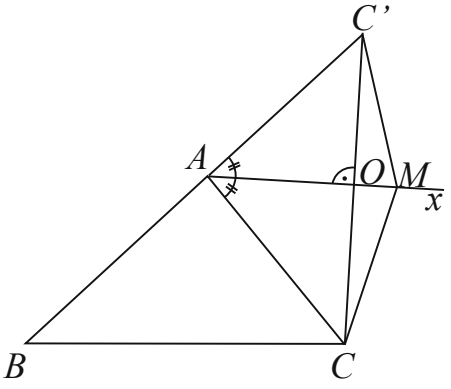
a kako je $p + q = BC$ i $b = AC$, to je

$$AS + SB < AC + CB,$$

što je i trebalo dokazati.

Primjer 5. Neka je dat je trougao ΔABC i neka tačka M pripada simetrali spoljašnjeg ugla kod vrha A. Dokazati da je $MB + MC > AB + AC$.

Rješenje: Neka je u trouglu ΔABC poluprava Ax simetrala spoljašnjeg ugla kod vrha A i neka tačka M pripada toj simetrali (sl.5). Konstruišimo tačku C' koja je simetrična vrhu C u odnosu na Ax kao osu simetrije. Povucimo MC i MC'. Zbog $CO = OC'$ i $CC' \perp AM$ je $AC = AC'$ i $MC = MC'$ (jer je Ax simetrala duži CC').

sl. 5

Sada iz trougla $\Delta MBC'$ imamo prema Teoremi 1. da vrijedi:

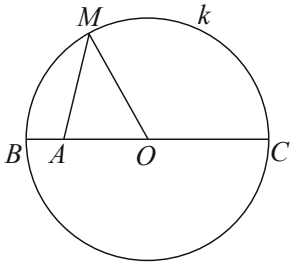
$$MB + MC' > BC' \quad \text{ili} \quad MB + MC > AB + AC' ,$$

odnosno

$$MB + MC > AB + AC ,$$

što je i trebalo dokazati.

Primjer 6. Data je kružnica k, s centrom u O i prečnikom BC. Tačka A je proizvoljna na poluprečniku BO (ali je različita od B i od O), a tačka M je proizvoljna tačna na kružnici. Dokazati da je $BA < AM < AC$.

sl. 6

Rješenje: Povucimo poluprečnik OM kružnice k (sl.6). Tada je $BA = BO - AO = MO - AO$, a kako je $MO - AO < AM$ (Teorema 1.), to je $BA < AM$. Imamo po Teoremi 1. primjenjenoj na trougao ΔAMO : $AM < AO + MO$ i $MO = OC$,

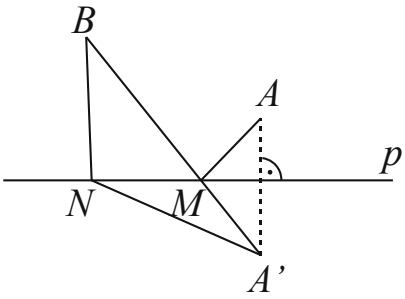
pa je

$AM < AO + OC$, odnosno $AM < AC$,

što je i trebalo dokazati.

Primjer 7. Dat je ugao $\sphericalangle xOy$ i tačka A u unutrašnjoj oblasti tog ugla. Odrediti na kracima ugla Ox i Oy, tačke B i C tako da trougao ΔABC ima najmanji obim.

Rješenje: **Analiza**: Neka prava p i tačke A i B pripadaju istoj ravni i neka je tačka A' simetrična sa tačkom A prema pravoj p i $p \cap A'B = \{M\}$ (sl.7). Kako je $AM = MA'$ i $AN = NA'$, to je $AM + MB = A'M + MB = A'B$, a $AN + NB = A'N + NB$, pa je prema Teoremi 1. $A'B < A'N + NB$, odnosno $AM + MB < AN + NB$.

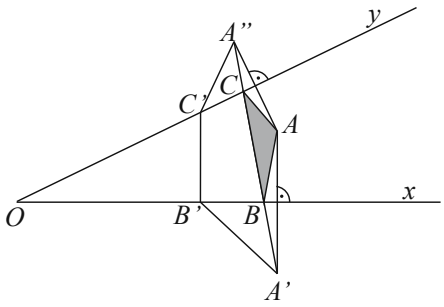
sl. 7

Dakle, tačka $M \in p$, za koju je zbir $AM + MB$ najmanji, je presjek prave p i prave određene tačkom B i tačkom A' simetričnom sa tačkom A prema p.

Konstrukcija: Konstruišu se tačke A' i A'' simetrične sa tačkom A prema kracima Ox i Oy datog ugla $\sphericalangle xOy$. Ako je $Ox \cap A'A'' = \{B\}$ i $Oy \cap A'A'' = \{C\}$, trougao ΔABC je traženi trougao (sl.8).

D o k a z : $AB + BC + CA = A'A'' < A'B' + B'C' + C'A'$.

Diskusija: Tačka A' je jedina tačka simetrična sa tačkom A prema polupravoj Ox, a tačka A'' je jedina tačka simetrična sa tačkom A prem polupravoj Oy, pa zadatak ima samo jedno rješenje.

sl. 8

LITERATURA

[1] **Arslanagić, Š.**, *Matematika za nadarene*, Bosanska riječ, Sarajevo, 2005.

OBAVJEŠTENJE AUTORIMA, ČITATELJIMA I SARADNICIMA

Poštovani autori, čitatelji i saradnici,

dozvolite da vas podsjetimo da su svi objavljeni radovi u časopisu „Naša škola“ dostupni čitateljima širom svijeta putem akademske baze podataka **EBSCO** u **Massachusetts, USA**.

S obzirom na tu činjenicu, neophodno je da autori sarađuju sa recenzentima u smislu eventualne korekcije, izmjene i dopune ponuđenog teksta, a sve sa ciljem postizanja višeg kvaliteta objavljenih radova.

Radovi koje šaljete “Našoj školi” treba da budu originalni, stručno i naučno zasnovani, aktuelni, tehnički pripremljeni i da tretiraju problematiku odgoja i obrazovanja.

Da bi radovi bili recenzirani i odobreni za objavljivanje, moraju da zadovoljavaju osnovne uslove:

- radovi se šalju u WORD formatu na e-mail Redakcije **(redakcija@nasaskola.ba**)
- radovi moraju imati najmanje 4 i najviše 16 stranica normalnog proreda
- uz rad obavezno dostaviti i rezime od pola stranice kucanog teksta
- rad treba da tretira aktuelnu tematiku iz područja odgoja i obrazovanja
- rad treba da odgovara uslovima za objavljivanje u pojedinoj rubrici
- rad ne smije biti ranije objavljivan u nekom drugom časopisu
- rad treba da bude sadržajno vezan za nastavni plan i program i da čitateljima omogući praktičnu primjenu
- rad mora da bude pisan razumljivo i prilagođen široj čitateljskoj populaciji

Podsjećamo vas da se objavljeni radovi svrstavaju u rubrike i to:

- **ISTRAŽIVAČKI RADOVI** - radovi objavljeni u ovoj rubrici moraju poštovati metode naučnog istraživanja i one moraju biti prikazane, odnosno navedene, ako su opće poznate.

- RASPRAVE I ČLANCI - radovi objavljeni u ovoj rubrici moraju poštovati sadržajne i stručne uslove koji podrazumijevaju tačne interpretacije naučnih i stručnih spoznaja o temi o kojoj se piše, uz argumentiranje izvora.

- **POGLEDI I MIŠLJENJA** - radovi u ovoj rubrici mogu izražavati mišljenja koja još nisu naučno potvrđena, ali predstavljaju stav autora na osnovu ličnog iskustva ili još neprovjerenih činjenica, a mogu biti interesantni za čitatelje.

- **OSVRTI I PRIKAZI** - radovi ove rubrike se odnose na prikaze knjiga, izložbi, takmičenja i drugih događanja iz područja odgoja i obrazovanja.

- IZ NASTAVNE PRAKSE - radovi ove rubrike odnose se većinom na metodičke obrade nastavnih jedinica određenih nastavnih predmeta. Moraju imati kvalitet oglednog predavanja uz poštivanje pravila pisanja metodičkih priprema.

- IZ PROGRAMA STRUČNOG USAVRŠAVANJA NASTAVNIKA - u ovoj rubrici se objavljuju radovi koji prikazuju noviji način obrade jedne teme iz nastavničkih predmeta i odnose se na dobru nastavničku praksu ili njeno unapređenje, kao i pojašnjenje nekih činjenica novim saznanjima.

Redakcija časopisa

UPUTA AUTORIMA

Radovi trebaju biti pisani u standardnom formatu A4 (prored 1,5 Times New Roman, veličina slova 12). Napomene i fusnote stoje na dnu stranice, a ne na kraju teksta i pišu se proredom 1. Rad ne treba prelaziti više od 15 kartica teksta. Radovi trebaju biti autorski lektorisani.

Rukopis treba sadržavati sljedeće dijelove:

Naslovna stranica: *ime i prezime autora*, *ustanova* u kojoj autor radi, *adresa*, *e-mail adresa*, *naslov rada*, *podnaslov rada*.

Prva stranica i dalje:

1. *naslov*; (*podnaslov*);
2. *sažetak* koji se piše na jeziku na kojem je rad napisan;
3. *ključne riječi* na jeziku na kojem je rad napisan;
4. *integralni dio teksta*;
5. *zaključak* koji se piše na kraju integralnog dijela teksta;
6. *naslov*, *sažetak i ključne riječi* – na engleskom jeziku
7. *popis citiranih izvora i literature*.

Poželjno je da rad, ukoliko ima potrebe, bude razvrstan po pojedinim poglavljima i odjeljcima, radi cjelovitosti i preglednosti. Naslov se piše velikim slovom, a poglavlja i odjeljci pišu se malim masnim slovima, s tim da se naslov piše veličinom 14, a ostala poglavlja i odjeljci fontom 12.

Navodi i citati u radu sastoje se od prezimena autora i godine objavljivanja te broja stranice, iako se nekad broj stranice može izostaviti, ukoliko je to irelevantno, i to sve u zagradama, npr. (Bourdieu 1992) ili (Bourdieu 1992: 158), odnosno, ako je prezime autora integrirani dio teksta, onda se piše npr. ...Bourdieu (1992: 158). Kraći citati (do četiri reda) navode se otvorenim i zatvorenim navodnim znacima, a ako je u pitanju citat duži od četiri reda, onda se citat oblikuje kao poseban odlomak, odvojen praznim redom od ostatka teksta, uvučeno i kurzivom, bez navodnih znakova, radi uočljivosti. Fusnote se ostavljaju za naknadne i dodatne informacije, a ne za bibliografske potrebe.

Popis izvora i literature piše se na novoj stranici, abecednim redom prema prezimenima, svaka jedinica u novom redu, ime autora može se pisati punim oblikom ili dati inicijal – bitno je biti konzistentan u navođenju. Ako je u jednoj godini objavljeno više radova istog autora,

onda se uz godinu izdavanja piše i malo slovo, npr. (2001, 2001a); ako je u pitanju citat iz djela nekog časopisa, ili ako je u pitanju citat u kojem je više autora, onda postoji specifičniji princip navođenja bibliografskih podataka. Naslovi knjiga i časopisa pišu se kurzivom, a citirani članci iz časopisa pišu se pod znacima navoda, npr.

Bourdieu, Pierre (1992): *Što znači govoriti*, Biblioteka Psiha, Zagreb

Beaugrande, R. de, Dressler, W. (1981): *Introduction to Text Linguistics*, Longman, London

Šator, Muhamed (2004): „Transmutacija srednjovjekovnog jezika u *Kamenom spavaču*", *Književni jezik*, 22/1-2, 110–122

Spisak autora objavljenih radova u broju 275 (105) / 23 časopisa „Naša škola“ :

- mr. sci. Azra Avdić, e-mail: azrapilik04@gmail.com
  dr. sc. Marija Karačić, e-mail: mkaracic@unisb.hr

- dr .Azra Kadić, e-mail: azra.kadic1@gmail.com

- mr.Harun Herceg,e-mail: herceg89@hotmail.com
  mr.Elmina Skopljak, e-mail: elminaskopljak@outlook.com

- prof. Admir Sadiković, e-mail: ado_sadik@hotmail.com

- pedagog Maksida Hodžić, e-mail: maksidahodzic@gmail.com
  prof. Ismeta Ibrišimović, e-mail: maksidahodzic@gmail.com
  prof.Miralem Mujić,e-mail: maksidahodzic@gmail.com

- prof. Sabina Genjac, e-mail: sabinaa.g82@gmail.com

- dr. Šefket Arslanagić, e-mail: dzubovic@pmf.unsa.ba
  mr. Daniela Zubović,e-mail: dzubovic@pmf.unsa.ba

Ljubazno molimo naše čitaoce da za sve stručne informacije , primjedbe i sugestije kontaktiraju e-mail glavne urednice aida_krso@yahoo.com

Za sve ostale informacije možete kontaktirati i e-mail redakcija@nasaskola.ba

SADRŽAJ
ČASOPISA „NAŠA ŠKOLA" BR. 275 (105)/2023.

ISTRAŽIVAČKI RADOVI

Harun Herceg,Elmina Skopljak
UČENICI I NASTAVNICI IZMEĐU CILJEVA U NASTAVI 5

RASPRAVE I ČLANCI

Azra Avdić,,Marija Karačić
ASISTENT UNASTAVI KAO PODRŠKA JAČANJU INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA..... 25

IZ NASTAVNE PRAKSE

Maksida Hodžić, Ismeta Ibrišimović, Miralem Mujić
MODUL RADA NA PROFESIONALNOJ ORJENTACIJI UČENIKA ZAVRŠNOG RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE 45

Admir Sadiković
NASTAVNA PRIPREMA ZA OGLEDNO-UGLEDNI ČAS IZ PREDMETA NJEMAČKI JEZIK..... 57

Azra Kadić
UČINIMO NAŠU OKOLINU ČISTIJOM 65

Sabina Genjac
PISMENA PRIPREMA ZA REALIZACIJU NASTAVNOG SATA IZ PREDMETA TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ 75

IZ PROGRAMA STRUČNOG USAVRŠAVANJA NASTAVNIKA

Šefket Arslanagić,Daniela Zubović
TEOREMA O ZBIRU I RAZLICI DVIJU STRANICA TROUGLA I NJENA PRIMJENA..... 83

OBAVJEŠTENJE AUTORIMA, ČITATELJIMA I SARADNICIMA 89

UPUTA AUTORIMA..... 91